

BEYKOZ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
BEYKOZ AKADEMİ DERGİSİ

Cilt: 5 – Sayı: 1 – Yıl: 2017
ISSN: 2147-8082

Derginin Sahibi : Prof. Dr. Mehmet DURMAN
Sorumlu Müdür : Öğr. Gör. M. Murat ŞENTÜRK
Yönetim Yeri : Beykoz Üniversitesi, Beykoz, İSTANBUL
Yayının Türü : Akademik Hakemli Dergi – Altı ayda bir, Haziran ve Aralık aylarında yayınlanır.
Yayının Dili : Beykoz Akademi Dergisi’nde Türkçe ve İngilizce makalelere yer verilir.

Yayın Komisyonu : Prof. Dr. Lawrence A. HOWARD (Suny Maritime College, ABD)
Prof. Dr. Mehmet Şakir ERSOY (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Okan TUNA (Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. İbrahim Taylan DÖRTYOL (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Olgun KİTAPCI (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Ayşen COŞKUN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Burcu GÜVEN (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Derya SAATÇIOĞLU (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Dicle YURDAKUL (Altınbaş Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Erkan YILDIZ (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Ezgi UZEL AYDINOCAK (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Funda KILIÇ (İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Güray TEZER (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Nejla KARABULUT (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Nevzat Evrim ÖNAL (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Serkan GÜRSOY (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Tutku EKER İŞÇİOĞLU (Piri Reis Üniversitesi, Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Ümmüşen GÜRSOY (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Aslıhan BEKAROĞLU (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Aysun AKPOLAT (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Nurullah DEMİR (Beykoz Üniversitesi, Türkiye)

Editör : Ezgi UZEL AYDINOCAK

Redaksiyon : Harika BAŞ

Dizgi ve Mizanpaj: Eda Nur ÖZTÜRK

Yazışma Adresi : Beykoz Üniversitesi
Vatan Cad. No: 69 Kavacık, Beykoz, İstanbul

İletişim : beykozakademi@beykoz.edu.tr - 444 25 69

Basım Yeri : Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık Ltd.Şti.
Litros yolu 2. Matbaacılar Sitesi No: 2BB4 Topkapı / İstanbul
Telefon : 0212 501 66 00 (pbx)

Basım Tarihi : Haziran, 2017

Dergide yayınlanan makalelerin bilim, içerik ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.
Dergide yayınlanan makaleler kaynak gösterilmeden yayınlanamaz.

© Tüm hakları saklıdır.

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Akın MARŞAP
Prof. Dr. Ali DEVECİ
Prof. Dr. Aypar USLU
Prof. Dr. Banu DURUKAN
Prof. Dr. Birdoğan BAKİ
Prof. Dr. Cavide UYARGİL
Prof. Dr. Ercan EYÜBOğLU
Prof. Dr. Mehmet Şakir ERSOY
Prof. Dr. Mehmet Zeki ADAL
Prof. Dr. Mustafa Burak GÜRBÜZ
Prof. Dr. Nüket GÜZ
Prof. Dr. Serdar PİRTİNİ
Prof. Dr. Uğur YOZGAT

Dr. Ahmet DOLUNAY
Dr. Ali SOMEL
Dr. Nurullah DEMİR
Dr. Pervin ERSOY

Doç. Dr. Baki AKSU
Doç. Dr. Emine Zeynep SUDA
Doç. Dr. Engin Deniz ERİŞ
Doç. Dr. Ebru TARCAN İÇİGEM
Doç. Dr. Hasan Fehmi BAKLACI
Doç. Dr. Mihalis KUYUCU
Doç. Dr. Ömür Yaşar SAATÇİOğLU
Doç. Dr. Özlem GÜZEL
Doç. Dr. Pınar Seden MERAL
Doç. Dr. Pınar SÜRAL ÖZER
Doç. Dr. Selçuk NAS
Doç. Dr. Serdar TAŞAN
Doç. Dr. Soner ESMER
Doç. Dr. Umut Rifat TUZKAYA

Yrd. Doç. Dr. Burcu GÜVEN
Yrd. Doç. Dr. Beste Gökçe PARSEHYAN
Yrd. Doç. Dr. Bülent HOCA
Yrd. Doç. Dr. Ceren ALTUNTAŞ VURAL
Yrd. Doç. Dr. Derya SAATÇİOğLU
Yrd. Doç. Dr. Dicle YURDAKUL
Yrd. Doç. Dr. Efe DUYAN
Yrd. Doç. Dr. Emre ERGÜVEN
Yrd. Doç. Dr. Erkan YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Gözde YANGINLAR
Yrd. Doç. Dr. Gül DENKTAŞ ŞAKAR
Yrd. Doç. Dr. Güray TEZER
Yrd. Doç. Dr. Mehmet NUHOğLU
Yrd. Doç. Dr. Nejla KARABULUT
Yrd. Doç. Dr. Neslişah BAŞARAN
Yrd. Doç. Dr. Nevzat Evrim ÖNAL
Yrd. Doç. Dr. Özlem SANRI

içindekiler

01

Türkiye’de Sanayi Üretim Endeksi İçin Setar Tipi Doğrusal Olmayan Birim Kök Analizi

SETAR Type Non-Linear Unit Root Analysis For Industrial Production Index In Turkey

Öğr. Gör. Onur OĞUZ

(Makale)

18

Müzelerde İnsan Kaynakları Yönetimi

Human Resources Management in Museums

Yrd. Doç. Dr. BESTE GÖKÇE PARSEHYAN

(Makale)

35

Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması: Samsun – Havza Örneği

A Field Research on the Effect of Tourism in Regional Development: Samsun – Havza Example

Öğr. Gör. Murat TEKBALKAN

(Makale)

53

**In Search For Meaning In Every Day Life: Can The
Virtual Dominate Over Real?**

*Gündelik Hayatta Anlam Arayışı: Sanal, Gerçeğin Üzerinde Egemenlik
Kurulur mu?*

Yrd. Doç. Dr. Dicle YURDAKUL, Doç. Dr. Deniz ATİK

(Makale)

TÜRKİYE'DE SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ İÇİN SETAR TİPİ DOĞRUSAL OLMAYAN BİRİM KÖK ANALİZİ

Öğr. Gör. ONUR OĞUZ¹

ÖZET

Türkiye ekonomisi, 1980 sonrası dönemde ihracata dayalı büyüme modelini uygulamaya başlamıştır. Ayrıca reel sektörde ve finansal sektörde dışa açılma, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi, küresel ekonomiye eklemlenme gibi yapısal unsurların yanı sıra yaşanan ekonomik krizler, geride kalan dönemin temel dönüm noktalarını oluşturmaktadır. Çalışma 1986:01-2016:03 dönemi için aylık sanayi üretim endeksi verilerinin SETAR tipi doğrusal olmayan birim kök testleriyle durağanlık durumunu analiz etmektedir. İlk olarak Harvey, vd. (2007) ve Harvey, vd. (2008) testleri ile doğrusallık durumu test edilmiş, sonrasında da BBC (2004) ve Kapetenios-Shin (2006) testleriyle durağanlık analizi yapılmıştır. Her iki test sonucunda da, sanayi üretim endeksinin durağan bir nitelikte olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanayi Üretim Endeksi, SETAR modelleri, Doğrusal Olmayan Süreç, Birim Kök Testi

JEL Kodları: C22, C24, E23

¹ Öğr. Gör. Dr., İstanbul Gedik Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Programı, onur.oguz@gedik.edu.tr

**SETAR TYPE NON-LINEAR UNIT ROOT ANALYSIS FOR
INDUSTRIAL PRODUCTION INDEX IN TURKEY**

ABSTRACT

The export-led growth model has begun to implement the post-1980 period in Turkish economy,. In addition, structural factors such as opening out in the real sector and financial sector, enforcement of the Customs Union, and global economic integration, as well as the economic crises experienced, constitute the main turning points of the rest of the era. The study analyzes the stationarity situation with the SETAR type nonlinear unit root tests of the monthly industrial production index data for the period 1986:01-2016:03. First, Harvey, et al. (2007) and Harvey, et al. (2008) tests were used to test for linearity, followed by stationarity tests with BBC (2004) and Kapetenios-Shin (2006) tests. As a result of both tests, the result is that the industrial production index is not stable.

Key Words: Industrial Product Index, SETAR models, nonlinear processes, Unit Root Test

JEL Codes: C22, C24, E23

1. Giriş

Türkiye ekonomisi, Cumhuriyet'in ilanından bu yana bakıldığında, genel hatlarıyla 10-15 yıllık aralıklarla temel politika değişimlerine sahne olmuştur. Ancak özellikle 1980 sonrasında, küreselleşen dünya düzenine uyum sağlama çalışmaları ve bunun doğurduğu sonuçlarla, geride kalan yaklaşık kırk yıllık süreçte büyük eksen kaymaları yaşanmaksızın, dışa açık büyüme modelinin uygulanana geldiği bir dönem yaşanmıştır. Bu çalışma, 24 Ocak kararlarını takiben yapısal dönüşüm yaşayan Türkiye ekonomisinde sanayi sektörünün durumuna genel bir bakış sunmakta, uygulanan politikadaki değişimlerin etkisinin kalıcı olup olmadığını doğrusal olmayan birim kök testleriyle analiz etmektedir. Bu kapsamda çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm, 1980 sonrası sanayi politikalarına genel bir bakış imkânı sunmaktadır. İkinci bölüm ise sanayi üretim endeksi kullanılarak yapılan çalışmaların özetlendiği literatür araştırmasından oluşmaktadır. Son olarak ise ekonometrik modelleme çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır.

a. Türkiye'de 1980 sonrası sanayi politikalarına genel bakış

Cumhuriyetin kuruluş döneminden itibaren sanayileşme, temel ekonomik hedef olmuştur. Bu amaçla önce 1930'larda Devletçi bir sistemle ilk sanayileşme planları yapılmış, kendi kendine yeterlilik en çok önem verilen amaçlardan birisi olmuştur. Dönem dönem serbest ticarete yönelik uygulamalar yapılmış olsa da ithal ikameci sistem, 1980'lere kadar ağırlığını korumuştur. XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren güçlenmeye başlayan dünya genelindeki liberalizm ortamı, 24 Ocak kararlarıyla birlikte Türkiye'de de etkisini göstermiş, ithal ikameci sistem kalıcı olarak terk edilerek ihracata dayalı büyüme modeline geçiş yapılmıştır. Küresel yeni dünya düzenine uyum sağlamak amacıyla özellikle finansal sistemde bir çok yapısal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Ancak ülke ekonomisinin tam anlamıyla uluslararası piyasalara açılmaya hazır olmaması, yurtdışındaki siyasi istikrarsızlıklar ve popülist politikalarla birleşince finans sektöründe ve dolaylı etkileriyle reel sektörde önemli krizlerin yaşanmasına yol açmıştır.

24 Ocak kararları ile ekonomi politikasının ana eksenini değiştirmiş, hem finansal hem reel piyasalarda hızlı bir dönüşüm süreci içine girilmiştir. Piyasa ekonomisine dayalı ve özel sektörü teşvik eden bu yeni yapı ile ekonominin uluslararası rekabet ortamına uygun dinamik bir hale kavuşturulması amaçlanmıştır (Karaçor, 2006:386). 24 Ocak kararlarını takiben 1980-1983 dönemi, askeri rejim altında tipik bir istikrar programı uygulaması niteliğinde geçmiştir. 1984'ten itibaren ekonomiyi ve mal ithalatını serbestleştirmeye yönelik süreç başlamıştır. 1989'dan itibaren özelleştirme, TL'nin konvertibl hale getirilmesi ve mali piyasaların serbestleştirilmesine yönelik düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Kazgan, 2002:127). 1989 yılında yayınlanan 32 Sayılı kararname, ülkeye döviz giriş çıkışlarının serbest bırakılmasını, ihracat bedellerinin tasarrufunun serbest bırakılmasını ve yabancı yatırımcıların Türkiye'den

elde ettikleri kâr, temettü, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans ve diğer ödemelerini serbestçe yurtdışına transfer edilebilmesini sağlamıştır (TPKKK, 1989: 3-6). Bu uygulama dışı açılan ekonomimizde önemli bir dönüm noktası olmuş, gelecek yıllarda yaşanacak döviz piyasalarından kaynaklı krizlere de bir nevi kapı aralamıştır.

24 Ocak kararlarının etkin olarak uygulandığı 1980-1988 döneminde, finans alanında serbestleşmeye yönelik yenilikler uygulanmaya konulmuştur. Bu çalışmanın konusunu oluşturan sanayi sektörüyle ilişkili olarak da, temel mal ve hizmet kapsamının daraltılması, Katma Değer Vergisi, özelleştirme ve ihracata parasal teşvik uygulamalarının başlatılması, ithalatın serbestleştirilmesi, yabancı sermaye girişinin kolaylaştırılması, KİT tanımının günün şartlarına göre yeniden yapılması gibi kararlar alınmıştır. Ayrıca 1985 yılındaki Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile de söz konusu tedbirlere uygun bir yatırım anlayışının gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde özellikle imalat sanayisinde kamunun ağırlığının özel sektöre kaydırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ancak uzun yıllardır dış rekabetten, uzak korumacı bir sistemde yaşam alanı bulan özel sektör, yeni sisteme tam olarak uyum gösterememiştir. 1980'lerin sonlarına doğru kısa vadeli sermaye hareketlerinin de etkisiyle rant gelirleri, üretim gelirlerine tercih edilir bir hale gelmiştir. Siyasi yasakların kalkmasını takiben ekonominin ihtiyaçlarından ziyade siyasi rekabet amaçlı kararlar, ekonomide etkili olmaya başlamıştır. Kamunun imalat alanında açmak istediği boşluğu özel sektör etkin bir şekilde dolduramamış, piyasa mekanizması kurumsallaştırılamamıştır. Bu durum, finansal sistemdeki aksaklıklarla da birleşerek, 1994 krizine giden yolu açmıştır (Köse, 2002: 121-124).

1990'lı yıllar dünya genelinde mal ve sermaye akımlarının büyük ölçüde serbestleştiği yıllar olmuştur. Gümrükler ve Tarifeler Genel Ticaret Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşmüş; üye ülkelerin serbestleşmeleri belirli yaptırımlara bağlanmıştır. Doğu Bloğunun dağılmasının ardından, bölge ülkeleri ile Türkiye arasında yeni iş alanları açılmış, bu ülkeler ile olan ticaretin toplam içindeki payı hızla artmıştır. Yurtiçinde ise ömrü çok kısa olan ve dolayısıyla vizyon sahibi olamayan koalisyon hükümetleri, sürekli hale gelen yüksek enflasyon, iç ve dış borçların giderek artması, neredeyse üç yılda bir yaşanan ekonomik krizler ve ayrıca serbestleşme ile egemenliğini artıran finans sektörü dönemin başlıca unsurları olmuştur. (Kazgan, 2002: 154-155) Bu dönemin Türkiye açısından bir diğer önemli kavşağı 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği'dir. Bu anlaşma ile özellikle sanayi ürünleri ithalatında gümrükler düşürülmüş, üçüncü ülkelere karşı da Ortak Gümrük Politikası ile hareket etme zorunluluğu doğmuştur. Gümrük Birliği sonrası, yabancı kökenli ürünlerin Türkiye piyasasına girişi olarak tanımlanabilecek ithalat nüfuz oranı hızlı bir artış göstermiştir. 1990'ların başlarında %20'ler düzeyinde olan oran, Gümrük Birliği'ni takip eden dört yıl içinde %30'u aşmıştır. Bu durum ortak dış ticaret politikası çerçevesinde görece düşük tarifelerle yeni ticaret ortaklarına ulaşılmışının da bir sonucudur. (Erzan, vd., 2007: 12-15)

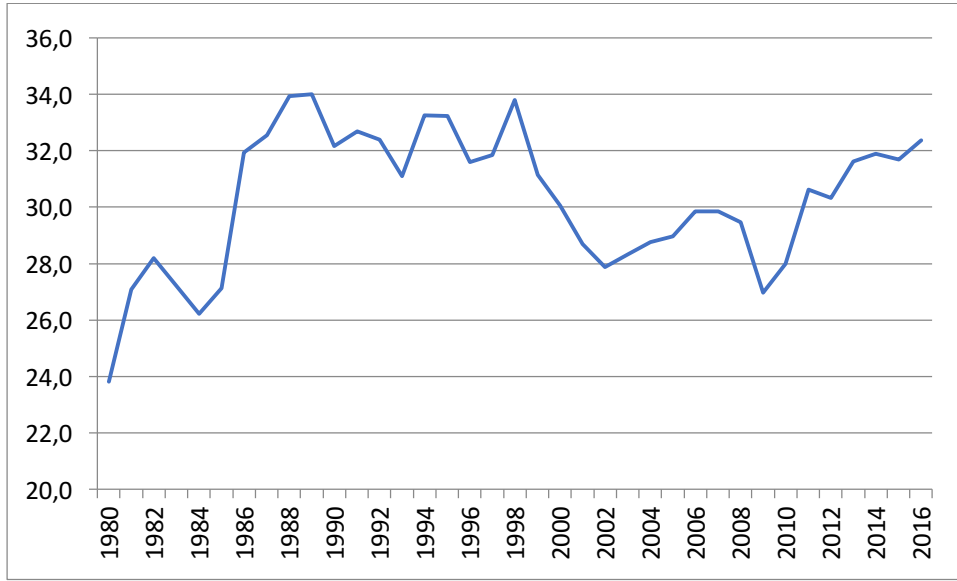
XXI. yüzyıla tarihinin en ağır krizlerinden birini yaşayarak başlayan Türkiye Ekonomisinde, 2002 sonrasında görece istikrarlı bir tek parti iktidarı etkisini göstermiştir. 2001 yılında yayınlanan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”na ait uygulamaların sürdürülmesi, buna bağlı olarak iç talep artışı ve ihracattaki olumlu gelişmeler, kriz sonrası dönemdeki iyileşmeye katkı sağlamıştır. Ayrıca ülkemizdeki genel yatırım ortamını iyileştirmek ve hem yasal hem de idari zorlukların aşılmasını kolaylaştırmak amacıyla 2001 yılı sonunda “Yatırım Ortamını İyileştirme Reform Programı” uygulamaya geçirilmiştir. Yine 2000’li yıllarda önemli bir değişimin habercisi olarak, özelleştirmeler hızlandırılmış ve kamu sektörünün imalat sanayi içindeki payı önemli ölçüde azaltılmıştır (DPT, 2003: 4-6). 2000 sonrası dönemde dünya ekonomisiyle olan bağlantımızda imalat sektörünün önemli payı olmuştur. Toplam ihracatımız içinde imalat sanayisi ürünlerinin payı 1980’deki %37 düzeyinden, 2009’da %93’e ulaşmıştır. Ayrıca 2002-2007 döneminde ekonominin genelinde %6 olan verimlilik artışı, imalat sektörü özelinde %7 olarak gerçekleşmiştir (TCSTB, 2010: 27-29).

Türkiye’deki güçlü uluslararası bağlantılara ve ortaklıklara sahip, ihracata yönelik üretim yapan, geniş ve çeşitlenmiş bir imalat sanayi tabanı, 2001 sonrası yeni ekonomik iklime bağlı olarak hızlı bir gelişme süreci içine girmiştir. Sağlanmış olan ekonomik istikrar ortamı, AB’yle Gümrük Birliği’nin etkisiyle de birleşince, üretim yapısında bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. (TCBSTB, 2015: 20).

XXI. yüzyılın ilk yıllarındaki olumlu hava, yerini 2006’da ilk sinyallerini veren ve 2008 yılında derinleşen küresel finansal krizle birlikte sanayi sektöründe bozulmalara bırakmıştır. TL’nin önemli para birimleri karşısındaki değer kaybına rağmen, ihracatımızda önemli paya sahip olan Avrupa Birliği ülkelerindeki talep düşüşü, kur etkisinden faydalanılmasını zorlaştırmış; ihracatımız bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. İç piyasada ise artan işsizlik oranı, tüketici güvenindeki düşüş ve para-sermaye piyasalarındaki sert hareketler, iç talepten önemli ölçüde beslenen büyüme verilerindeki bozulmanın da derinleşmesine yol açmıştır. Haziran 2008’de 104.6 düzeyinde olan Sanayi Üretim Endeksi, Şubat 2009’da 72.9 ile dip yapmış, ancak Temmuz 2010 tarihinde 105 puan ile kriz öncesi seviyeyi aşabilmiştir.

Yıllar itibariyle Türkiye’de sanayi sektörünün ekonomi içindeki ağırlığına bakıldığında, 1980-1989 dönemi içinde hızlı bir artış olduğu ve %23,8’den %34’e yükseldiği görülmektedir. 2000’li yıllara kadar ekonomide ağırlığı %30’un altına düşmeyen sanayi sektörü, özellikle 2000 sonrasında finansallaşmanın da artmasıyla ekonomide ağırlığını hizmetler sektörü aleyhine kaybetmeye başlamıştır. Şubat 2001 krizi ve sonrasında yaşanan gelişmelerin, reel sektördeki etkisi de bu düşüşte önemli bir rol oynamıştır. İlk kez yeniden 2011 yılında %30,6 düzeyine ulaşan sanayinin toplam hasıla içindeki payı, bu tarihten sonra genel olarak bir yükseliş eğilimi içinde devam etmiş; ancak 1990’lardaki düzeyine tam olarak ulaşamamıştır. Sanayi alanındaki

üretim ve verimlilik artışının devamlılığının sağlanabilmesi, uzun dönemde yüksek ve istikrarlı büyüme oranlarına ulaşılabilmesi açısından önemlidir.

Şekil 1: Sanayi Sektörünün GSYİH İçindeki Payı (% - Madencilik, İmalat, İnşaat, Elektrik, Su, Doğalgaz toplamı olarak)

Kaynak: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=1ff4a498&report_name=Popular-Indicators&populartype=series&ispopular=y
(18.05.2017)

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayınlanan ve 2015-2018 dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Strateji Belgesi'nde, ülkemiz gelecek yıllar için "Orta-yüksek ve yüksek teknolojlili ürünlerde Afro-Avrasya'nın tasarım ve üretim üssü olmak" vizyonunu benimsemiştir. Bu, aynı zamanda orta gelir tuzağından kurtulabilmek için ihtiyaç duyduğumuz ileri teknolojiye dayalı üretimi sağlamak açısından da önemli bir vizyondur. Bu vizyon çerçevesinde üç temel hedef belirlenmiştir: Sanayide bilgi ve teknolojiye dayalı yüksek katma değerli yerli üretimin geliştirilmesi, Kaynakların etkin kullanıldığı, daha yeşil ve rekabetçi sanayi yapısına dönüşümün sağlanması, Sosyal ve bölgesel gelişmeye katkı sağlayan ve nitelikli işgücüne sahip sanayinin geliştirilmesi (TCBSTB, 2015: 5-33).

Türkiye'de sanayi alanındaki eğilimlerin doğru şekilde tespit edilebilmesi, geleceğe yönelik çıkarımlarda ve bunlara bağlı uygulanacak politikalarda büyük önem taşımaktadır. Sanayileşmeyi uzun yıllardır en büyük hedef olarak kabul etmesine rağmen, sanayileşme sürecini tam olarak tamamlayamayan Türkiye, izlediği dışa açık ekonomi politikalarıyla hem küreselleşme süreci içerisinde konumlanmak hem de Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerinde üyelik

hedefine hızlı ulaşmasını sağlayacak bir ekonomik yapıya ulaşmak durumundadır. (Tonus, 2007: 194)

2. Literatür Özeti

Sanayi üretim endeksinin özelliklerinin belirlenmesi, üretim alanında meydana gelen şokların tesirinin ekonomide geçici olup olmadığı konusunda araştırmacılara ve politika belirleyicilere yol gösterici niteliktedir. Bu amaçla literatürde çeşitli birim kök testlerine dayalı analizler gerçekleştirilmiştir.

Terzi ve Oltulular (2004), Türkiye’de ekonomik büyüme ve sanayi üretim endeksi arasındaki nedensellik ilişkisini 1987/2 – 2001/3 dönemi için üçer aylık bazda analiz etmişlerdir. Çalışmalarında Genişletilmiş Dickey Fuller yaklaşımıyla yaptıkları birim kök testlerinde, sanayi üretim endeksi verisinin durağan olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada ayrıca iki seri arasında pozitif ve çift yönlü bir ilişki de tespit edilmiştir.

Tekin ve Akdi (2014), Ocak 1991 – Aralık 2013 dönemi için üçer aylık bazda sanayi üretim endeksi verilerinin mevsimsel birim kök içerip içermediğini sınınamışlardır. Buna göre yıllık bazda yapılan analizde birim kökün varlığı tespit edilmiş, ancak altı aylık ve çeyreklik frekanslarda mevsimsel birim kök varlığı tespit edilememiştir.

Kostakoğlu (2016), Ocak 2005 – Aralık 2014 dönemi için sanayi ciro endeksi verilerine dayalı kırılmalı ve kırılmasız birim kök testlerini uygulamıştır. Buna göre gerek ham verilerde, gerekse mevsimsellikten arındırılmış verilerde sanayi ciro endeksinin birim kök içerdiği, birinci farklarda ancak durağan hale gelebildiklerini tespit etmiştir.

Yıldırım ve Kılıç (2016), Ocak 2005 – Haziran 2014 dönemi için aylık bazda sanayi üretim endeksinin durağanlık özelliklerini incelemişlerdir. Buna göre seri periyodik bütünüleşiktir ve bu nedenle birim köke sahiptir. Çalışmada ayrıca Kasım – Aralık – Ocak aylarında yaşanan olumsuz bir şokun etkisinin, sanayi üretim endeksi üzerinde daha yoğun olacağı sonucuna da ulaşılmıştır.

3. Yöntem ve Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde doğrusal olmama (non-linearity) durumunun test edilmesine yönelik olarak Harvey ve Leybourne (2007) ile Harvey, Leybourne, Xiao (2008) tarafından geliştirilen testler tanıtılacaktır. Sonrasında SETAR tipi çok rejimli birim kök testlerinden Bec, Ben Salem, Carrasco (2004) ve Kapetanios-Shin (2006) testleri açıklanacaktır. Veri seti ile ilgili temel bilgiler belirtildikten sonra, ampirik bulgular paylaşılacaktır.

a. Doğrusallık ve birim kök testleri

Harvey-Leybourne (2007), zaman serisinin doğrusal olduğu hipotezini, doğrusal olmama şeklindeki alternatif hipoteze karşı test etmektedir. Wald test istatistiği ile sonuçlar elde edilip, ki kare dağılımına göre sonuçlar yorumlanmaktadır. Test, Düzeltilmiş Dickey-Fuller (ADF) istatistiğinin ağırlıklandırılmış ve üssel olarak düzeltilmiş değeri kullanıldığı için daha önceki durağanlık testlerinden (Teräsvirta (1994), Luukkonen, Saikkonen, Teräsvirta (1988) ve Kapetanios, Shin, Snell (2003)) farklı olarak I(0) hem de I(1) düzeyinde uygulanabilmektedir.

Çalışmada durağan ve durağan olmayan veri üretim süreci, 2. Dereceden Taylor açılımı kullanılarak şu şekilde gösterilmiştir:

$$y_t = \beta_0 + \beta_1 y_{t-1} + \beta_2 y_{t-1}^2 + \beta_3 y_{t-1}^3 + \beta_4 \Delta y_{t-1} + \beta_5 (\Delta y_{t-1})^2 + \beta_6 (\Delta y_{t-1})^3 + \varepsilon_t \quad (1)$$

(1) numaralı eşitlikte β_2 ve β_3 katsayıları düzey (I(0)), β_5 ve β_6 katsayıları ise birinci fark (I(1)) seviyesini ifade etmektedir. $H_0: \beta_2, \beta_3, \beta_5, \beta_6 = 0$ olması serinin doğrusal, en az birinin sıfırdan farklı olması ise serinin doğrusal olmadığı (H_1) anlamına gelmektedir.

Harvey, Leybourne, Xiao (2008), serilerin durağanlık durumu kesin olarak bilinmezken uygulanabilecek şekilde bir doğrusallık testi geliştirmişlerdir. Wald testine dayanan ve Ki kare dağılımı gösteren bu yeni istatistik, Harvey-Leybourne (2007) testine kıyasla daha tutarlı ve güçlü sonuçlar vermektedir.

Zaman serisinin I(0) ve I(1) düzeyinde durağan olması varsayımı, sırasıyla (2) ve (3) numaralı modellerde gösterilmiştir:

$$y_t = \beta_0 + \beta_1 y_{t-1} + \beta_2 y_{t-1}^2 + \beta_3 y_{t-1}^3 + \sum_{j=1}^p \beta_{4,j} \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta y_t = \lambda_1 \Delta y_{t-1} + \lambda_2 (\Delta y_{t-1})^2 + \lambda_3 (\Delta y_{t-1})^3 + \sum_{j=2}^p \lambda_{4,j} \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (3)$$

I(0) düzeyindeki model için hipotez,

$$H_{0,0} : \beta_2 = \beta_3 = 0$$

$$H_{1,0} : \beta_2 \neq 0 \text{ ve/veya } \beta_3 \neq 0$$

(4)

I(1) düzeyindeki model için hipotez,

$$H_{0,0} : \lambda_2 = \lambda_3 = 0$$

$$H_{1,0} : \lambda_2 \neq 0 \text{ ve/veya } \lambda_3 \neq 0$$

(5)

şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre H_0 hipotezleri serinin doğrusal olduğunu; doğrusal olmama alternatif hipotezine göre test etmektedir. Çalışmada uygun gecikme sayısı (p) için $p_{\max} = [8(T/100)^{1/4}]$ formülüyle ulaşılan değerin kullanılması tavsiye edilmektedir.

Harvey, Leybourne, Xiao (2008), y_t 'nin durağan olup olmadığının kesin olarak bilinemediği durumlarda uygulanabilmektedir. Bu amaçla serinin hem düzeyde hem de birinci farklarda durağan olduğu iki durum için ayrı ayrı Wald testi hesaplanır ve aşağıdaki formüle göre ağırlıklı ortalama sonuca ulaşılr:

$$W_\lambda = \{1 - \lambda\}W_0 + \lambda W_1$$

(6)

Bu formülde λ değeri, seri I(0) düzeyinde durağan ise sıfır, I(1) düzeyinde durağan ise bir değerini alır.

Yukarıda belirtilen testler, serinin doğrusal olup olmadığının ölçülmesi üzerine kurgulanmıştır. Doğrusal olmayan bir model için, doğrusal birim kök testlerinin yapılması hatalı sonuçlara yol açabilecektir. Bu nedenle serinin doğrusal olmama durumunda farklı birim kök testlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'nin 1980 sonrasında önemli yapısal değişimleri yaşamış olması nedeniyle, bu çalışmada çok rejimli birim kök testlerinden Bec, Ben Salem ve Carrasco (2004 – BBC olarak anılacaktır) ve Kapetenios, Shin (2006 – KS olarak anılacaktır) testleri kullanılmıştır.

BBC (2004), kendinden uyarımlı eşikdeğer otoregresif (SETAR) model için birim kökün varlığını, durağanlık alternatif hipotezine karşı test etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla üç rejimli bir SETAR modeli oluşturulmuş ve orta rejimdeki birim kökün varlığı araştırılmıştır. BBC testinin yeniliği, daha önceden yalnızca birinci dereceden otoregresif modele göre yapılan testin, p derecesine kadar yapılabilmesine imkan sağlamasıdır. Hipotez, eşik değerinin bilinmediği durumda Wald testinin en büyük değerini kullanarak (supremum Wald – supwald) test edilmektedir.

BBC (2004) çalışmasında p. otokorelasyon derecesine kadar olan SETAR tipi modeller şu şekilde ifade edilebilir:

$$y_t = \begin{cases} a_{10} + a_{11}y_{t-1} + \dots + a_{1p}y_{t-p} + \eta_t & \text{eğer } y_{t-d} \leq \lambda_1 \\ a_{20} + a_{21}y_{t-1} + \dots + a_{2p}y_{t-p} + \eta_t & \text{eğer } \lambda_1 < y_{t-d} \leq \lambda_2 \\ a_{30} + a_{31}y_{t-1} + \dots + a_{3p}y_{t-p} + \eta_t & \text{eğer } y_{t-d} > \lambda_2 \end{cases}$$

(7)

Yukarıdaki modelde p ve d pozitif tamsayıdır. Ayrıca $-\infty < \lambda_1 < \lambda_2 < +\infty$ şeklinde tanımlanmıştır. Test öncelikle y_t serisinin durağanlığını; eğer seri durağan ise doğrusal olup olmadığını araştırmaktadır. BBC'ye göre üç rejimli SETAR modeli şu şekilde de ifade edilebilir:

$$\Delta y_t = \beta_1 y_{t-1} 1_{\{y_{t-1} \leq r_1\}} + \beta_0 y_{t-1} 1_{\{r_1 < y_{t-1} < r_2\}} + \beta_2 y_{t-1} 1_{\{y_{t-1} > r_2\}} + u_t$$

(8)

8 numaralı denkleme göre en büyük Wald test istatistiği (Supremum Wald Test) için birim kökün varlığına yönelik temel hipotez $\beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0$ şeklindedir. (KS, 2006: 257)

KS (2006), iki rejimli olan testlere kıyasla daha güçlü sonuçlar veren üç rejimli SETAR sürecine göre bir test önermişlerdir. Buna göre orta rejimde birim kök olduğu temel hipotezi, üst ve alt rejimlerde durağanlığın olduğunu kabul eden alternatif hipoteze karşı Wald testiyle test edilmektedir. BBC (2004)'den farklı olarak sadece en büyük (supremum) test değerini değil, ortalama ve üssel ortalama değerlerini de dikkate almaktadır. Ayrıca BBC testi koridor rejimini (orta rejim) hareketsizlik bandı ile karakterize edilen teorik açıdan uyumlu koşulları dayatmaz, böylece tüm rejimlerdeki otoregresif parametreler için ortak bir test önerir. Son olarak BBC testiyle arasında bilinmeyen eşik parametrelerinin seçiminde de yapısal farklılıklar bulunmaktadır.

KS'nin çalışmasında y_t 'nin orta rejimde birim köklü olacağı (rassal yürüyüş) varsayımıyla model şu şekilde oluşturulmuştur:

$$\Delta y_t = \beta_1 y_{t-1} 1_{\{y_{t-1} \leq r_1\}} + \beta_2 y_{t-1} 1_{\{y_{t-1} > r_2\}} + u_t$$

(9)

Denklemden r_1 ve r_2 eşik parametre değerlerini ifade etmektedir. (9) numaralı denkleme göre $H_0: \beta_1 = \beta_2 = 0$ (birim kök) ve $H_1: \beta_1 < 0, \beta_2 < 0$ (eşik durağan) şeklinde hipotezler tanımlanmıştır.

b. Veri seti

Çalışmada Türkiye için Sanayi Üretim Endeksine dair veriler, aylık bazda olup, Ocak 1986 – Mart 2017 dönemi için analize tabi tutulacaktır. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından sağlanmıştır. Söz konusu seri, analiz dönemi kapsamında TÜİK tarafından

düzeltilmemiş ve takvim etkisinden arındırılmış olarak iki şekilde yayınlanmaktadır. Çalışmada her iki veri setine yönelik analiz gerçekleştirilmiştir.

Testlerde kullanılan verilere ilişkin özet bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: İstatistiksel Bilgiler

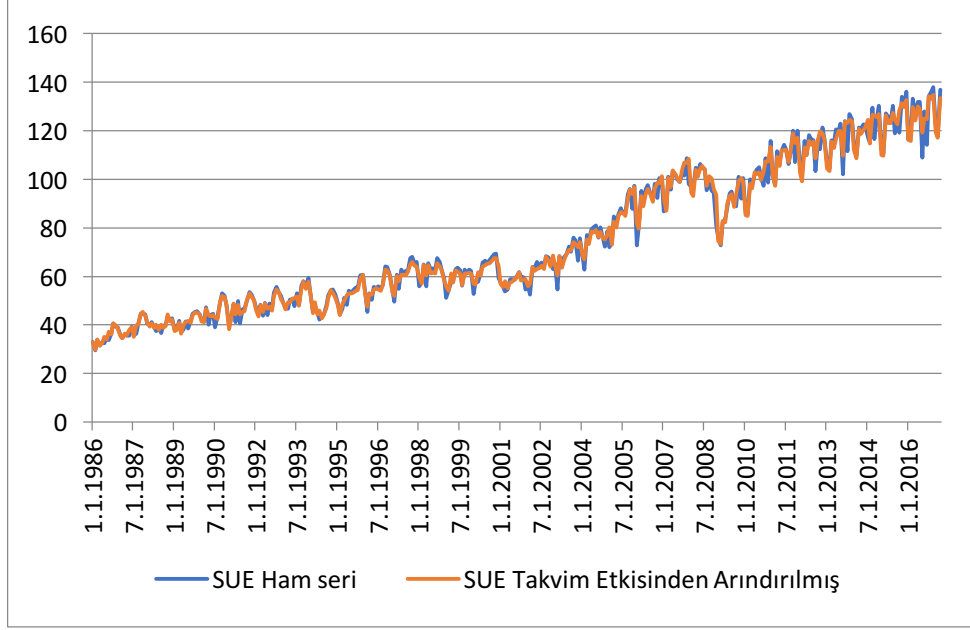
	SÜE1	SÜE2
Ortalama	74.333	74.427
Medyan	64.900	64.100
En Yüksek	137.900	134.700
En Düşük	29.600	29.700
Standart Sapma	29.146	29.035
Çarpıklık	0.481	0.469
Basıklık	1.941	1.877
Gözlem Sayısı (N)	375	375

SÜE1: Sanayi Üretim Endeksi Ham Veriler

SÜE2: Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi Verileri

4. Ampirik Bulgular

Birim kök testlerinden önce, serilerin görsel incelemesi yapılmıştır. 1986 yılında başlayan seride, küresel krizin de etkisiyle Kasım 2007’den itibaren yaşanan düşüş ancak Aralık 2010 tarihinde endeksin yeniden aynı seviyeye gelebilmesine yol açmıştır. Kasım 2007’deki düşüş süreci 16 ay sürmüştür ve endeks Şubat 2009’da 72,9 puanla ile dönemin dip noktasını oluşturmuştur. Buradan sonra dalgalı bir değişim göstermekle birlikte bir yükseliş yaşanmış ve ancak 26 ay sonunda kriz öncesi seviye aşılabilmektedir. Aynı döneme takvim etkisinden arındırılmış olarak bakıldığında da, düşüşün 15 ay ve toparlanmanın 22 ay sürdüğünü görülmektedir. Bunun dışında iki seride de büyük ölçüde birbirleriyle uyumlu dönemsel sert hareketler olduğu gözlenmektedir. Bunların ortak noktası düşüslere kıyasla toparlanma sürecinin daha uzun sürmesidir. Bu da serilerin asimetric bir nitelikte olduğu gözlemine ulaşmamızı sağlamaktadır. Takvim etkisinden arındırılmış seri, ham seri ile büyük ölçüde paralellik göstermektedir.

Şekil 2: Sanayi Üretim Endeksi (SUE) Aylık Değerleri

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=67&locale=tr> (25.05.2017)

Ekonometrik olarak serinin incelenmesinde ilk olarak kullanılan veri setinin doğrusal bir özellik taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Bunun için verilerin durağanlık düzeyine bakılmaksızın doğrusallık analizi yapma imkanı veren Harvey vd (2007) ve Harvey vd (2008) testleri kullanılmıştır. Harvey vd (2007) test sonuçları, sanayi üretim endeksi verilerinin hem takvim etkisinden arındırılmış hem de ham haliyle doğrusallık durumunu gösteren H_0 hipotezini reddetmiştir. Ancak Harvey vd (2008) test sonuçları takvim etkisinden arındırılmış verilerle H_0 hipotezini reddedemezken, ham verilerde reddederek serinin doğrusal olmadığı sonucunu vermiştir. %5 anlamlılık düzeyine göre test sonuçları ve kritik değerler Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2: Doğrusallık Test Sonuçları

	Harvey_2008	Harvey_2007
SUE (Ham veri)	10.27	13.85
H ₀ Hipotezi (Seri Doğrusaldır)	Red	Red
SUE (Takvim Etkisinden Arındırılmış)	4.41	21.21
H ₀ Hipotezi (Seri Doğrusaldır)	Kabul	Red
Ki Kare Kritik Değeri (%5)	5.99	9.49

Bir önceki altbaşlıkta belirtildiği gibi, doğrusal olmayan veri setlerine yönelik çeşitli durağanlık testleri geliştirilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı SETAR tipi birim kök testleriyle durağanlığın test edilmesine yöneliktir. Dolayısıyla BBC (2004) ve Kapetenios-Shin (2006) birim kök testleri verilere uygulanmış; sonuçları Tablo 3’de özetlenmiştir.

BBC (2004) testi %5 anlamlılık düzeyinde kritik değerden daha düşük bir test istatistiğine sahiptir. Bu nedenle ham verilerin durağan olmadığı (birim kökün varlığı) sonucuna ulaşılmıştır.

Kapetenios-Shin (2006), durağanlık durumunu üç farklı yöntemle göre (sabitli, sabitli ve trendli, sabitsiz ve trendsiz) ölçebilmektedir. Önceki bölümde belirtildiği gibi, diğer testlerden farklı olarak en büyük, ortalama ve üssel ortalama test değerine sahiptir. Her üç test istatistiği, üç durumda da H₀ hipotezini reddedememiş ve serilerin durağan olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 3: Birim Kök Test Sonuçları

BBC Testi (2004)

	Test İstat.	Kritik Değ. (%5)
Mak_LR Test İstatistiği	12.469	17.898
H ₀ : Kabul / Seri Durağan değildir.		

Kapetenios - Shin Testi (2006)

Model: Sabitsiz, Trendsiz	Test İstat.	Kritik Değ. (%5)
En Büyük	0.0208	10.94
Ortalama	0.0109	10.94
Üssel Ortalama	1.0055	20.18

Model: Sabitli	Test İstat.	Kritik Değ. (%5)
En Büyük	0.02	12.64
Ortalama	0.0146	12.64
Üssel Ortalama	1.0073	38.28

Model: Sabitli ve Trendli	Test İstat.	Kritik Değ. (%5)
En Büyük	0.2727	16.28
Ortalama	0.2596	16.28
Üssel Ortalama	1.1386	176.8

5. Sonuç

Ülkemiz, değişen dünya koşullarına da paralellik arz edecek şekilde, özellikle 1980 sonrasında dışa açık bir büyüme modeline geçmiştir. Bu çerçevede ihracata dayalı üretim temel unsur haline gelmiş, tarım sektörünün azalan ağırlığı sanayi ve hizmetler sektörü ile doldurulmuştur. İmalat sanayisinin yapısı da bu dönemde değişim göstermiş, orta düzey teknoloji içeren ürün imalatı ve ihracatında artışlar gözlenmiştir.

Türkiye'nin orta gelir tuzağından kurtulabilmesi ve yüksek gelirli ülkeler ligine geçebilmesi için, üretim yapısının ve verimliliğin geliştirilmesi, ileri teknoloji içeren ürünlerin üretimine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla uygulanacak olan politikalar, sanayi sektöründe belirleyici olacaktır.

Ekonomi literatüründe, verilen şokların etkisinin geçici ya da kalıcı olması durumu birim kök testleri ile tespit edilmektedir. Serilerin durağan bir nitelik taşıması, meydana gelen şokların etkisinin kalıcı olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye'de sanayi üretim endeksinin durağanlık özelliği ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların ortak özelliği doğrusal modellemelere dayalı olmalarıdır. Oysa serinin gözlem değerlerine bakıldığında, krizlere girişin hızlı ama çıkış sürecinin görece daha yavaş olduğu; başka bir ifade ile asimetrik bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada doğrusal olmayan birim kök testlerine dayalı uygulama yapılmıştır.

Birim kök testlerinden önce, ilk olarak serilerin doğrusal nitelikte olup olmadığı değerlendirilmiştir. Sanayi üretim endeksinin ham haldeki verilerinin hem Harvey, vd. (2007) hem de Harvey, vd. (2008) testleriyle doğrusal nitelikte olmadığı kabul edilmiştir. Takvim etkisinden arındırılmış haldeki verilerde ise Harvey, vd. (2007) doğrusal olmama; Harvey, vd.(2008) doğrusal olma yönünde sonuç vermiştir.

SETAR tipi birim kök testlerinden BBC (2004) ve Kapetenios-Shin (2006) testleri uygulamaya tabi tutulmuştur. Her iki testte de %5 anlamlılık düzeyinde serilerin durağan olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, ülkemiz sanayi politikalarında gerçekleştirilebilecek yapısal dönüşümlerin etkisinin kalıcı olacağı ve 2015-2018 stratejik hedefler doğrultusunda, doğru hareketler ve planlar ile sanayi üretim kompozisyonumuzun değiştirilebileceği anlamına gelmektedir. Ürünlerin teknolojik düzeyindeki değişim, verimlilik artışı, araştırma-geliştirme yatırımları ve patent sayıları gibi alanlarda hayata geçirilebilecek yenilikler, yapılan testlerin sonucuna göre, sanayi sektörümüz üzerinde kalıcı olumlu etkiler gözlenmesini sağlayabilecektir. Böyle bir yapısal değişimin başarılabilmesi, orta gelir tuzağından kurtulmamız ve yüksek gelirli ülkeler grubuna geçebilmemiz açısından önem teşkil ettiği gibi,

dış ticaret açığının azalması, verimliliğin artması ve çeşitli makro ekonomik göstergelerde de iyileşmelerin sağlanması gibi faydalar gösterebilecektir.

KAYNAKÇA

Bec, Frederic, Mélika Ben Salem ve Marine Carrasco (2004) "Tests For Unit-Root Versus Threshold Specification With An Application To The Purchasing Power Parity Relationship."; *Journal of Business & Economic Statistics* (22.4) s. 382-395.

Devlet Planlama Teşkilatı (2003) *Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru)*, Ankara.

Erzan, Refik, Alpay Filiztekin ve Ünal Zenginobuz(2007) "AB İle Gümrük Birliğinin Türkiye İmalat Sanayiine Etkileri"; *Gümrük Birliği ve Türkiye Sanayisi Üzerine Etkileri*, TEPAV, s. 9-58.

Harvey, David I. ve Stephen J. Leybourne (2007) "Testing For Time Series Linearity."; *The Econometrics Journal* (10.1), s. 149-165.

Harvey, David I., Stephen J. Leybourne ve Bin Xiao (2008) "A Powerful Test For Linearity When The Order of Integration Is Unknown."; *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics* (12.3).

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=67&locale=tr> (25.05.2017)

<http://databank.worldbank.org> (18.05.2017)

Kapetanios, G., Y. Shin ve A. Snell (2003) "Testing For A Unit Root İn The Non-Linear Star Framework"; *Journal of Econometrics* (112), s. 359–79.

Kapetanios, George ve Yongcheol Shin (2006) "Unit Root Tests İn Three-Regime Setar Models."; *The Econometrics Journal* (9.2), s. 252-278.

Karaçor, Zeynep (2006) "Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri."; *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (16), s. 379-391.

Kazgan, Gülten (2002) *Tanzimattan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kostakoğlu, S. Fatih (2016) "Sanayi Sektörü İş Hacminin Ekonometrik Analizi."; *Anadolu University Journal of Social Sciences* 16(2)

Köse, Salih (2002) "24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programlarının Karşılaştırılması";*Planlama Dergisi, Özel Sayı*, s. 119-128.

Luukkonen, R., P. Saikkonen ve T. Teräsvirta (1988) "Testing Linearity Against Smooth Transition Autoregressive Models";*Biometrika (75)*, s. 491-499.

Teräsvirta, T. (1994). "Specification, Estimation, And Evaluation Of Smooth Transition Autoregressive Models";*Journal of the American Statistical Association (89)*, s. 208-218.

Tekin, Keziban ve Yılmaz Akdi (2014) "Mevsimsel Birim Kök Testleri: Türkiye Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Bir Uygulama." *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1.1

Terzi, Harun ve Sabiha Oltulular (2004) "Türkiye'deki Sanayileşme Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensel İlişki." *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 5.2 s. 219-226.

Tonus, Özgür (2007) "Gümrük Birliği Sonrasında Türkiye'de Dışa Açıklık Ve Sanayileşme", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (17)*, s. 193-214.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar,
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/8bb1302e-cecc-4ae4-9622-54365f8ee2e1/kambiyo2.pdf?MOD=AJPERES> (25.07.2017)

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010) *Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi: 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru)*, Ankara.

T. C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2015) *Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2015-2018*, Ankara.

Yıldırım, Selim ve Esin KILIÇ (2016) "Türkiye'de Sanayi Üretim Endeksinin Periyodik Durağanlık Özellikleri.", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(1), s. 49- 62.

MÜZELERDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

Yrd. Doç. Dr. BESTE GÖKÇE PARSEHYAN²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı insan kaynakları yönetiminin müzelerde etkinliğinin ve öneminin araştırılmasıdır. 20. yüzyılın başlarında literatüre personel yönetimi şeklinde giren anlayış, 1980'lerde insan kaynakları yönetimi yaklaşımına dönüşmüştür. İnsanla ilgili her konuyu ele alan yaklaşım, onun gereksinimlerini karşılayarak verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır. İnsanın verimliliğinin artışı örgütlerin de verimliliğini artırarak paralel bir ivme kaydedecektir. Örgütlerin sürdürülebilirliğini sağlamasında çalışanlar kilit role sahiplerdir. Bu nedenle, çalışanların işe alım süreçleri, eğitim programları, kariyer gelişimleri ve yetkinliklerine göre pozisyonlarda çalışmaları insan kaynakları yönetim sürecinin birer parçasıdır. Bütün kurumlarda olduğu gibi müzelerde de insan kaynakları yönetimi önem arz etmektedir. Uluslararası Müzeler Konseyi'nin yönetim planlamasında ilk üçte yer alan insan kaynakları, ülkemizde yer alan 224 özel müzenin

² Sanat Yönetimi Bölümü, İstanbul Kültür Üniversitesi, b.gokce@iku.edu.tr

sadece 4 tanesinde etkin olarak işlemektedir. Söz konusu 4 müzenin dünyadaki büyük müzelerle rekabet edebilecek nitelikte işleyen insan kaynakları yönetim süreçleri bulunmaktadır. Geri kalan 220 müzede ise insan faktörünün sadece müzede gerekli idari işleri gerçekleştirecek kişiler olarak görüldükleri ve personel yönetimi anlayışının devam ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Müzeler, İnsan Kaynakları Yönetimi, Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar

JEL Kodları: L31, M12

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN MUSEUMS

Abstract

The aim of this study is to investigate into the significance and effectiveness of human resources management in museums. The concept, which got into the literature as an understanding of staff management, turned into an approach called human resources. That approach embraces each subject on humans and it aims to contribute to its effectiveness by fulfilling their needs. The productivity of humans adopts acceleration parallel with the increase of productivity among organisations. Employees possess an important role in ensuring the sustainability of organisations. For this reason; recruitment, training programmes, career developments and assigning the employees in accordance with their skills constitute a crucial process of human resources management. Human resources management is important for museums as well as other institutions. Human resources is positioned within the first three heads of management planning made by International Museums Council; however, it functions effectively only at four private museums among other 220. Human resources management process at these four museums can easily compete with leading museums all around the world. When the other 220 museums are concerned, it could be suggested that the human factor is approached only as an administrative element and the understanding of staff management still survives.

Keywords: Museums, Human Resources Management, Non-profit Organizations

JEL Codes: L31, M12

1. Giriş

İnsan kaynakları, 19. yüzyılda ortaya atılmış bir kavram olmasına karşın, 20. yüzyılın başlarında Taylor ve Fayol'un çalışmaları neticesinde yönetimin bir bilim alanı olarak kabul görmesinin ardından "personel yönetimi" anlayışı şeklinde literatüre girmiştir. 1980'lerde ise çalışanların yeteneklerini, yaratıcılıklarını, bilgilerini ve ihtiyaçlarını karşılama ve geliştirme temeline dayanan "insan kaynakları yönetimi" kavram olarak kullanılmıştır (Güler 2006: 18).

Bugün organizasyonlar, küresel rekabet ortamında sürdürülebilirliklerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Sosyal bilimciler, insan kaynakları fonksiyonunun önemine değinerek, organizasyonlara rekabet üstünlüğü sağlayacak temel faktörlerin insan kaynakları yönetimi ile stratejik yönetimin birlikteliğinden geçtiğini vurgulamaktadırlar.

Ülkemizde insan kaynakları yönetiminin etkin şekilde kullanıldığı şirketler, genellikle kurumsal ve büyük ölçekli işletmelerdir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde insan kaynakları yönetiminin etkin şekilde uygulanmadığı gözlemlenmektedir. Kar amacı gütmeyen organizasyonlarda ise insan kaynakları yönetimi, bugünkü anlamından ziyade personel yönetimi şeklinde uygulanmaktadır.

Kar amacı gütmeyen organizasyonlardan olan vakıf müzeleri bu çalışmanın konusunu oluşturacaktır. Vakıflara bağlı olan müzelere, özel müzeler de denmektedir. Müzeler, tek bir lokasyonda yer almalarına rağmen küresel ölçekte faaliyet gösteren organizasyonlardır. Geçici sergiler aracılığıyla yurtdışından farklı bir koleksiyonu sergileyebilirler ve kendi koleksiyonlarını yurtdışına gönderebilirler. Müzelerin sürdürülebilir olabilmeleri için kendilerini sürekli yenilemeleri ve yaratıcı kimliklerini ön planda tutmaları gerekmektedir. Bu bağlamda istihdam ettikleri personellerin nitelikleri önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında müzelerde insan kaynakları yönetiminin nasıl işlediği analiz edilerek değerlendirilmiştir. Çalışmanın en önemli kısıtı,

insan kaynakları ile ilişkili olarak spesifik bir konuya değinilememiş olmasıdır. Bunun nedeni, ana kütlenin 20 kişiyi aşmaması sebebiyle anket çalışması gibi istatistikî yöntemlere uygun olmamasıdır. Birebir görüşmelerle ilerlenen bu çalışma, ilerleyen dönemlerde müzelerde insan kaynakları departmanlarının sayılarının artması ile tekrar gözden geçirilerek genelden özele indirgenebilir. Yapılan literatür incelemesi sonucunda ise daha önce insan kaynakları yönetiminin müzeler özelinde herhangi bir çalışmada ele alınmadığı ve literatürdeki diğer insan kaynakları yönetimi çalışmalarından ayrıldığı belirtilebilir. Bu bakımdan yapılan değerlendirmelerin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. İnsan Kaynakları Yönetiminin Gelişim Süreci

Ortak amaçla bir araya gelen insanların bilinçli bir şekilde oluşturdukları güç ve eylem birliği örgüt olarak tanımlanmaktadır. Örgütlerin olduğu yerde yönetim de var olmaktadır. Yönetim, örgütleri amaç ve hedeflerine ulaştıran zorunlu bir faaliyettir (Güney, 2011: 6). İlk çağlardan günümüze kadar insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek ve ihtiyaçlarını giderebilmek için iş bölümü yapmışlardır. Bu bağlamda yönetim kavramının insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylenebilir. İnsan kaynakları yönetiminin tarihsel gelişiminde net bir dönem belirleyebilmek olanaksızdır. Kolektif çalışmanın olduğu her alanda insan kaynağının yönetimi de var olmuştur. İnsan kaynakları yönetimi kavramının bugün kullandığımız anlama gelene kadar geçtiği aşamalarda tarihsel olaylardan etkilendiği söylenebilir (Köksal, 2005: 7). Sanayi devrimi, sendikacılığın doğuşu, dünya savaşları ve küreselleşme modern insan kaynakları yönetiminin ortaya çıkmasında önemli rol oynamışlardır.

a. Sanayi Devrimi

Birim üretimden kitlesel üretime geçilmesinin bir sonucu olarak 18. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan Sanayi Devrimi, bütün dünyayı kültürel, sosyal ve ekonomik olarak

etkilemiştir. İnsan kaynakları yönetimi, bu dönemde hem sanayinin ihtiyacı hem de sosyal tepkiler nedenleriyle geliştirilmeye muhtaç kalmıştır.

Yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda fabrikalar, belirli düzeyde uzmanlık becerisi gerektiren makineleri kullanabilecek çok sayıda çalışana ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu durum ise, iş görenleri eğitmek ile onları yönlendirmek amacı ile beşeri kaynaklar konusunda uzman olan yöneticilere ihtiyacı doğurmuştur (Şimşek ve Öge, 2011: 3).

Devrimin ardından sanayi çalışanlarına verilen düşük ücretler, mesai saatlerinin uzunluğu, kadın ve çocuk işgücünün sömürülmesi sosyal alanda tepkilere yol açmıştır. Tepkileri bastırabilmek için işçilerin lehine yasalar çıkartılmış, verimliliği artırabilmek için çaba sarf edilmiş ve işçilerin sorunlarıyla ilgilenme gerekliliği doğmuştur (Köksal, 2005: 8).

Bütün bu yaşananlara istinaden ilk resmi insan kaynakları uygulamalarının Sanayi Devriminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir.

b. Sendikacılığın doğuşu

Sanayi Devrimi sonrasında uzun çalışma saatlerine tepki, kadın ve çocuk işçilerin korunması, düşük ücretlerin iyileştirilmesi, genel oy hakkının elde edilmesi gibi konularda dönemin işçi kuruluşları radikal örgütler olarak uzun bir süre mücadele etmişlerdir. Marksizm ve anarşizm gibi düzen karşıtı ideolojiler, bazı siyasi partiler işçilerin verdiği mücadelelere teorik bazda katkıda bulunarak işçi örgütlerini etkilemiş ve kendilerine taban oluşturmuştur. Verilen mücadeleler sonucunda sendikacılık yasallık kazanmıştır (Mahiroğulları, 2015: 10).

Sendikalar, çalışanların haklarını ve çıkarlarını gözetmek, hayat koşullarını iyileştirmek, sorunlarını çözmek için kurulmuş ekonomik, siyasi ve sosyal fonksiyonlar taşıyan örgütler olarak tanımlanabilir. Sendikal faaliyetler sonucunda, işçilerin çıkarına hizmet eden toplu sözleşmeler, maddi ve sosyal haklar ortaya çıkmıştır. Bu hakları ve sözleşmeleri düzenlenmek ve sistematik hale getirmek için insan kaynakları yönetimine duyulan ihtiyaç artmıştır.

c. I. ve II. Dünya Savaşları

Dünya savaşları döneminde işgücünün büyük bir kısmı silah altına alınmış ve geride kalanların endüstride etkin biçimde nasıl kullanılacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Kadınların iş gücüne dahil olmaları, bu dönemde yaşanan eksik istihdamın bir sonucu olarak görülebilir.

Özellikle II. Dünya Savaşı esnasında savaş stratejilerinde kullanılmak üzere geliştirilen teoriler, savaşın ardından organizasyonel yapılarda kullanılmaya başlanmıştır. Savaşın bitimiyle ülkelere dönen askerlerin sektörlerde istihdam edilmeleri gerekmiştir. Savaş stratejilerine hakim olan bireyler, kalifiye eleman olarak nitelendirilmiş ve istihdam edilmeleri esnasında niteliklerine göre pozisyonlarda görevlendirme sistemi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, insan kaynakları yönetiminin bugünkü anlamda kullanımının ikinci dünya savaşının bitiminde ortaya çıktığı söylenebilir.

d. Küreselleşme

Küreselleşme hayatın her alanını etkilemiş bir olgudur. Küreselleşme ile birlikte örgütler modern yapılardan post modern yapılara dönüşmüşlerdir. Post modern örgütlerin yönetim yapılarında

küreselleşme ile birlikte üç önemli gelişme yaşanmıştır. İlki internet ve bilişim teknolojisindeki gelişmelerdir. İkinci gelişme, küresel ölçekte rekabet ortamının doğmasıdır. Post modern örgütler, küreselleşme ile artan rekabet ortamında ayakta kalabilmek için daha esnek yapıda ve çekirdek işlerine odaklanmış örgütler olarak tanımlanabilirler. Üçüncü gelişme ise insanın her şeyden önemli bir varlık olarak ortaya çıkmasıdır (Koçel, 2011:372). İnsanın değerinin giderek önemli bir hal alması, örgütlerde insan kaynakları yönetimi uygulamalarını da modernize etmiştir. Günümüzde bir örgütün piyasa değeri, fiziksel varlıkları ile entelektüel sermayesinin toplamına eşit olarak görülmektedir (Koçel, 2011:373). İnsan kaynağının etkin yönetilebilmesi ve çalışanların beklentilerinin karşılanabilmesi için insan kaynakları departmanları kurumsal yapılarda ön plana çıkmış ve tamamen çalışanların hakları, eğitimleri, kariyer gelişimleri gibi konularda uzmanlaşmışlardır.

3. Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlarda İnsan Kaynakları Yönetimi

İnsan kaynakları yönetimi kar amacı gütmeyen organizasyonlarda son derece önem arz etmektedir. Bunun nedeni olarak üç farklı boyut gösterilmektedir. İlk boyut; kar amacı gütmeyen organizasyonların sağladığı personel hizmetleri, çalışanlarını fiziki sermaye yatırımları yerine koyma anlamının dışındadır (Akingbola, 2006: 1708). Kar amaçlı organizasyonlarda çalışanlar, genellikle fiziki sermaye olarak görülmektedirler. Ancak, kar amacı gütmeyen organizasyonlarda çalışanlar, örgütün en önemli varlıklarıdır. İkinci boyut, kar amacı gütmeyen organizasyonlarda çalışanların içsel değerlerden etkilenmeleri ve bu değerlerle motive olmalarıdır. Örgütlerin misyonu, demokratik anlayışa sahip örgüt kültürü, bireysel değerlere verdikleri önem gibi faktörler içsel değerler arasında sayılmaktadırlar (Brandel, 2001: 13). Son boyut ise çalışanların kar amacı gütmeyen organizasyonların stratejik planlamalarında en kritik paydaş olarak görülmeleridir (Akingbola, 2006: 1708). Üç boyuttan da anlaşıldığı üzere kar amacı gütmeyen organizasyonların sürdürülebilir olabilmelerinin temelinde insan faktörü yer

almaktadır. Bu nedenle bu tip organizasyonlarda birincil varlık olarak insan kaynakları yer almaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin operasyonel anlamda iyi işlemesi elzemdir. Kalifiye eleman istihdam etmesi, çalışanlarının gelişmesi ve yetiştirilmesini destekleyen eğitim programları düzenlemesi, nispeten rekabetçi ücretler ödemesi ve sosyal fayda sağlamaları sürdürülebilirlik için önem taşımaktadır.

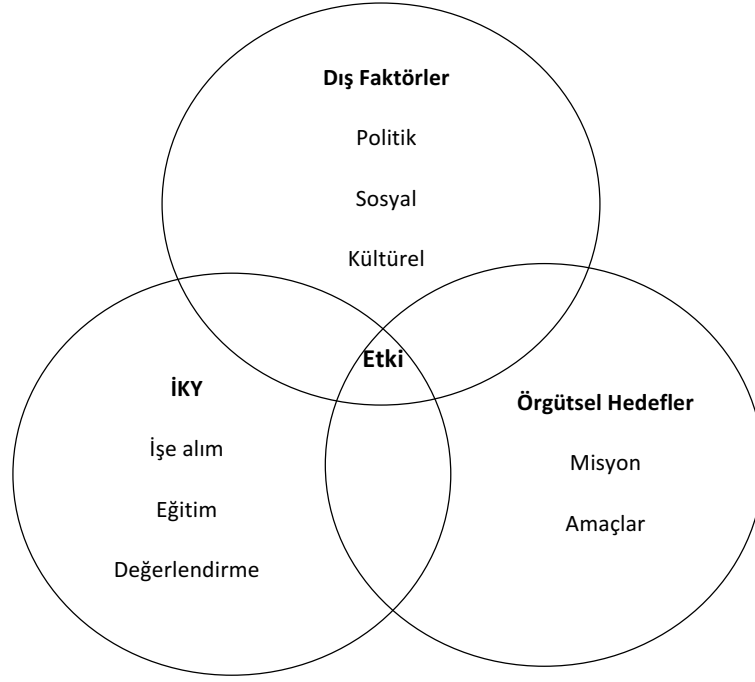
Yapılan ampirik çalışmalar kar amacı gütmeyen organizasyonlarda çalışanların, kar amacı güden organizasyonlarda çalışanlara göre farklı kişilik özellikleri olduğu için değişik ihtiyaçları olmadığını göstermektedir. Bu kurumlarda çalışanlar, yaptıkları işin karşılığında parasal olmayan ödüller de almayı tercih etmektedirler (Ridder ve McCandless, 2010: 130). Böylelikle bu kurumlarda çalışan bireylerde duygusal bağlılık oranının daha yüksek olacağı da söylenebilir.

Kar amacı gütmeyen organizasyonlara örnek olarak özel müzeler gösterilebilmektedir. Kültür endüstrisinin bir parçası olan müzelerde insan kaynakları yönetimi, stratejik planlamalar yapan bir departman şeklinde örgüt şemasına eklenmiştir. Ancak, ülkemizde insan kaynakları yönetimini kurumsal olarak işleten müze sayısı oldukça azdır. Müzeler özeline inmeden önce sanat kurumları genelinde insan kaynakları yönetiminin işleyişine değinmek yararlı olacaktır.

4. Sanat Kurumlarında İnsan Kaynakları Yönetimi

Sanat kurumları misyonlarını, stratejik planlarını ve sektördeki konumlandıklarını iç ve dış çevreleri ile ilişki kurarak tespit etmektedirler. İnsan kaynakları yönetimi politikaları ve prosedürleri de dış çevre ile örgütsel hedeflerle paralellik göstermelidir. Toplumdaki ve kültür endüstrisindeki dış faktörler, sanat kurumlarının amaçlarını ve stratejilerini yaşlanan nüfusa göre belirlemelerine neden olabilir. Bunun nedeni demografik verilerde yaşlı nüfusun net gelirlerinin ve sanatsal ilgilerinin daha üst seviyede çıkmasıdır. Stratejik plan ve dış çevreden kaynaklı bilgiler, insan kaynakları yönetiminin gönüllüler temelinde planlanmasına neden olabilir. Benzer şekilde teknolojik ve ekonomik faktörler, işe alım ve eğitim programlarına yön verebilirler. Sanat kurumlarında insan kaynakları yönetimi, dış çevre faktörleri ve örgütsel

hedefler bütünlük gösterdiğinde performans üst seviyelere çıkmaktadır. Şekil 1’de bu bütünlüme “etki alanı” olarak gösterilmektedir (Radbourne ve Fraser, 1996: 180).

Şekil 1. Dış faktörler, örgütsel hedefler ve insan kaynakları yönetimi ilişkisi

Kaynak: Radbourne ve Fraser, 1996: 181.

Sanat kurumlarında insan kaynakları departmanları, yaratıcı sektörde çalışan elemanlarını etkin, sorumlu ve etik olarak görev yapmaya teşvik etmek için kurumun rollerini, fonksiyonlarını ve prosedürlerini insan kaynakları politikasını geliştirirken detaylı şekilde tespit etmekle yükümlüdür. İnsan kaynakları departmanları, kurum çalışanlarına özel bir rehber hazırlayabilirler. Örneğin Amerikan Tiyatro Teknolojileri Kurumu (USITT), bünyesinde sadece yedi çalışan olmasına rağmen özel olarak bir çalışan rehberi hazırlamıştır. Beş ana başlık ve yirmi dört alt başlıktan oluşan rehberde; eşit fırsatlar, işe alım prosedürleri

sınıflandırılması, performans izleme, iş günü ve maaş bordrosu, fazla mesai, yemek arası ve dinlenme zamanları, sigorta, tütün kullanımı, toplantılar, üyelikler gibi konular ele alınmıştır (Byrnes, 2013: 218-219). Kurumlarda çalışan sayısının çokluğuna bakılmaksızın insan kaynakları yönetimi ile ilgili olarak çalışanların bilinçlendirilmesi önemlidir. Özlük haklarını bilen bir çalışan, daha etkin ve verimli çalışabilecektir.

5. Müzelerde İnsan Kaynakları Yönetimi

Kar amacı gütsün veya gütmesin bütün organizasyonlarda yönetimin fonksiyonları etkin kullanılmalıdır. Yönetim sürecinde ilk unsur planlamadır. Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) yayınında, müze yönetiminin planlama aşamasında yedi madde sıralanmıştır: Finansal planlama, toplumsal katılım faaliyetleri, insan kaynakları planlaması, yapısal planlama, iletişim/pazarlama/görünürlük, ulusal gündeme katılım ve hizmet verimliliği (Edson, 2004: 143). Diğer organizasyonlardan farklı olarak müzeler, işletmenin temel fonksiyonlarının tümünü planlamaya dahil etmek yerine sadece finans, insan kaynakları ve pazarlama fonksiyonları üzerinde yoğunlaşmaktadırlar.

Müze yönetimleri personel ile ilgili konulara ise çok fazla dikkat etmezler. Genel bir insan kaynakları politikası hazırlama, kadronun bölümlenmesi ve performans değerlendirme konuları öncelikle ele alınmaktadır (Ambrose ve Paine, 2006; Sandell ve Janes, 2007). Genellikle büyük ve kurumsal müzeler (örneğin Amerika'da ve İngiltere'de yer alan müzeler), insan kaynakları yönetiminin işleyiş biçimi ile ilgili çeşitli kaynaklar ve rehberler geliştirmektedirler. Bu geliştirilen kaynaklara ve rehberlere uygun davranılması müzeler için esas teşkil eder. İçeriklerinde ise insan kaynakları standartları ve müze profesyonellerine insan kaynakları yönetimi yaklaşımlarını açıklayacak öneriler yer almaktadır (Zbucnea, 2013: 482). İnsan kaynakları yönetimi, üst yönetim seviyesinde de temsil edilebilmektedir. Örneğin, dünyanın önemli müzelerinden biri olan Metropolitan Müzesi, insan kaynakları departmanının 2006 yılı itibarıyla yönetim kurulunda temsil edilmesine karar vermiştir. 2001 yılından 2006 yılına kadar insan kaynakları müdürü olarak görev yapan Debra A. McDowell, 2006 yılı Temmuz ayında yönetim kurulunun yaptığı seçim sonucunda İnsan Kaynaklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı görevine atanmıştır. Müzenin tarihinde bir ilk olan bu

kararın alınmasında, McDowell'ın beş yıllık çalışması neticesinde insan kaynakları yönetiminin önemi konusunda çalışanları bilinçlendirerek saygı kazanması ve müzeyi farklı bir seviyeye çıkarması neden olarak gösterilmiştir (Debra A. McDowell, 2006:8).

Türkiye'de ise insan kaynakları yönetimine verilen önem yok denecek kadar azdır. Türkiye'de özel müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü denetiminde hizmet vermektedirler. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü verilerine göre, 30 Aralık 2016 tarihi itibarıyla ülkemizde 224 özel müze faaliyet göstermektedir (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>, 25 Ocak 2017'de erişildi). 224 özel müze üniversitelere, belediyelere, valiliklere, kaymakamlıklara, özel şirketlere ya da şahıslara bağlı olarak hizmet vermektedir. Bünyesinde insan kaynakları departmanı bulunan müze sayısı ise sadece dört adetle sınırlıdır. Dört müze de İstanbul'da konumlanmıştır. 220 müze, ya bağlı oldukları kurumların insan kaynakları departmanlarından ya da müze müdürlerinden yararlanarak insan kaynakları yönetimini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu noktada müzelerin kurumsallaşmasında sorunlar yaşanmaktadır. İnsan kaynakları departmanı olmayan müzeler incelendiğinde bünyelerinde çalışan personel sayısının asgari 1 azami 10 kişiyi geçmediği gözlemlenmektedir.

Diğer sektörlerden farklı olarak kültür endüstrisinin oyuncularından olan müzelerde müdürler, yöneticiler, proje uygulayıcıları ve üst yönetimde yer alan kişiler her zaman riskle karşı karşıyadırlar. Bilgi, eğitim ve iletişim farklılıkları ile küreselleşmenin sürekli tetiklediği rekabet ortamı müze yönetimini giderek zorlaştırmaktadır. Sektördeki değişimlere adapte olabilmek, rekabet avantajını koruyabilmek ve toplumla müzeler arasındaki farklılıkları en aza indirmek için personellerin sahip olmaları gereken nitelikler vardır (Raipa ve Pauliukeviciute, 2010: 86): 1. Kişinin insan haklarına saygılı ve doğru tutumlara sahip olması. Bu özellikler, iyi bir iletişimin ve kültürler arası etkililiğin en önemli başlangıç noktası olarak görülmektedir. 2. Gerekli teknik bilgilerle donanmış ve karmaşık sosyal, ırksal, dilsel ve kültürel ortamla başa çıkabilecek nitelikte olması. 3. İnsanlar arasında bilgi akışı sağlamak için sektörde uzun süre kalmak istemesi, devamlılık ve tutarlılık göstermesi.

İnsan kaynakları departmanları, sıralanmış olan özellikleri işe alım sürecinde tespit edebilmek için ve işe alım sürecinin ardından istihdam edilen personelde mevcut özelliklerin geliştirilmesi için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. İnsan kaynakları departmanını organizasyon şemalarına ekleyen dört müzenin insan kaynakları yöneticileriyle birebir görüşmeler yapılmıştır. İnsan kaynakları departmanlarının işe alım, motivasyon, eğitim, oryantasyon, kariyer planlama gibi konularda nasıl bir yönetim şekli izledikleri irdelenmiştir. İnsan kaynakları departmanlarında görev alan personel sayıları 1 ya da 2 kişi olarak belirlenmiştir. Söz konusu müzelerin insan kaynakları departmanları genel olarak aynı iş tanımları üzerine odaklanmaktadırlar. İşe alım sürecindeki mülakatların düzenlenmesi, personel özlük haklarının belirlenmesi, performans değerlendirme testinin yapılması, motivasyon stratejileri geliştirilmesi, oryantasyon ve eğitim programları planlaması insan kaynakları departmanının görevleri arasında yer almaktadır. Dört müzenin de işe alımda en hassas oldukları noktalar adayların sanata ilgili olmaları, kurumun düzenledikleri organizasyonlara düzenli katılım sağlayan bireyler olmaları ve kurum kültürü hakkında bilgi sahibi olmalarıdır.

Boylan'a göre (2004: 147-160) insan kaynakları departmanının temel görevleri işe alım sürecinin tamamlanması ile başlamaktadır. Personelin eğitimleri, özlük haklarını bilmeleri, yasal prosedürlere hakim olmaları, iş tanım formlarının oluşturulması, terfi koşullarını öğrenmeleri ve müzenin yönetmelik ve yönergelerini bilmeleri insan kaynakları departmanı aracılığıyla gerçekleştirilmelidir. Ülkemizde yer alan dört müzeye bakıldığında iş tanım formlarının ve yedekleme şemalarının mevcut olduğu görülmüştür. İşe alımın hemen ardından oryantasyon programı da düzenleyen müzeler, personellerine kurumla ilgili detaylı bilgileri sağlamaktadırlar. Özellikle çalışanlarının kariyer gelişimlerine özen gösterdikleri gözlemlenen müzelerde, eğitim programları düzenli olarak gerçekleştirilmektedir.

Bu bağlamda ülkemizde sadece dört müzede bulunan insan kaynakları departmanlarının Uluslararası Müzeler Konseyi'nin tanımlarına ve direktiflerine uygun hareket ederek, modern anlamda insan kaynakları yönetimi sergiledikleri söylenebilmektedir.

6. Sonuç

Müze yönetimi, 1970'lerde kültür endüstrisinin gelişimi ve sanat yönetimi kavramının ortaya çıkması ile önem kazanmıştır. 1970'lerden itibaren birer işletme gibi yönetilmeye başlayan müzelerde departman yapıları ortaya çıkmış ve kurumsallaşma süreci başlamıştır. İnsan kaynakları yönetiminin ise 1980'lerde insanın örgütlerin en önemli kaynağı olmasının fark edilmesi ile birlikte personel yönetiminden evrilerek geliştiği söylenebilir.

Personel yönetimi, kısa vadeli işlerin akışını kontrol etmeye yönelik bir süreç olarak görülebilir. İnsan kaynakları yönetimi ise uzun vadeli ve insanı ilgilendiren her süreçle ilgilienmektedir. Küreselleşme ile artan rekabet ortamında insan kaynakları yönetimi, organizasyonların sürdürülebilirliklerini sağlamaları için önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde kurumsal yapıya sahip kurum ve kuruluşlarda ön planda tutulan insan kaynakları yönetimine, müzelerde nadiren rastlanmakta olduğu tespit edilmiştir.

224 özel müzenin sadece 4 tanesinde insan kaynakları departmanı bulunmaktadır. Türkiye'nin uluslararası tanınırlığa sahip özel müzelerinde bile insan kaynakları departmanı olmayanlar bulunmaktadır. Çoğu müze, bünyesinde insan kaynakları departmanı bulundurmamak yerine bağlı oldukları vakfın, üniversitenin, belediyenin veya şirketlerin insan kaynakları departmanlarından yararlanmaktadır. Özellikle şahıslara ait müzelerde, insan kaynaklarından bahsetmek oldukça zordur. Şahıs müzelerinde personel yönetimi süreci devam etmektedir ve bu süreci müze müdürü idare etmektedir.

İnsan kaynakları departmanının müzenin bünyesinde olmasının önemli avantajlarından biri, kurum kültürünü tanıyan ve özümsemiş kişiler tarafından yönetim sürecinin kontrol edilmesidir. İşe alım sürecinde objektif değerlendirme yaparak adaların kurum kültürüne uygun olup olmadıklarını saptayabilmek, kurumda çalışan insan kaynakları departmanı çalışanları tarafından daha sağlıklı gerçekleştirilecektir. İşe alım sürecinde yapılacak hatalar daha sonra kuruma işgücü devir oranı maliyeti yaratacaktır. Kar amacı gütmeyen kurumların bu maliyetle baş edebilmeleri ise oldukça zordur.

İnsan kaynakları departmanlarının görevleri işe alım sürecinin tamamlanmasının ardından da devam etmektedir. Eğitimler, oryantasyon programları, performans değerlendirmeleri ve kariyer gelişimi planlamaları insan kaynakları yönetiminin önemli unsurlarıdır. Her geçen gün gelişen teknoloji, içinde yaşadığımız bilgi toplumuna adaptasyonu güçleştirmektedir. Bu noktada insan kaynakları departmanları, çalışanların uyum sürecinde zorlanmamaları için gerekli tedbirleri alarak onları geliştirmekle yükümlüdürler.

Kültür endüstrisi bütün dünyada küreselleşmenin etkisiyle rekabet ortamına konu olmuşken, ülkemiz müzelerinin kurumsallaşmalarını tamamlamadan ne kadar süre ayakta kalabileceklerini tahmin etmek olanaksızdır. Ancak, çalışmada yer alan dört müzenin uluslararası müzelerde uygulanan insan kaynakları yönetimi anlayışını benimsemiş oldukları da belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Akingbola, Kunle (2006) "Strategy and HRM in Nonprofit Organizations: Evidence from Canada"; *The International Journal of Human Resource Management*, 17 (10), s. 1707-1725.

Ambrose, Timothy ve Crispin Paine (2006) *Museum Basics*, London: Routledge.

Boylan, Patrick (2004) "Managing People", *Running a Museum: A Practical Handbook* içinde (der. P.J. Boylan), s. 147-160, France: ICOM.

Brandel, Gayle A. (2001) "The Truth about Working in Not-for-profit"; *CPA Journal*, 71(10), s. 13.

Byrnes, William J. (2013) *Management and the Arts*, 4. Baskı, İngiltere: Taylor&Francis.

Debra A. McDowell Elected Vice President for Human Resources at the Met (2006, 13 Haziran) *The New York Amsterdam News*, s. 8.

Edson, Gary (2004) "Museum Management", *Running a Museum: A Practical Handbook* içinde (der. P.J. Boylan), s. 133-145, France: ICOM.

Güler, Ebru Çetin (2006) "İşletmelerin E-İnsan Kaynakları Yönetimi ve E- İşe Alım Süreçlerindeki Gelişmeler"; *Ege Akademik Bakış*, 6(1), s. 17-23.

Güney, Salih (2011) *Örgütsel Davranış*, Ankara: Nobel.

Koçel, Tamer (2011) *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta.

Köksal, Mustafa (2005) *İnsan Kaynakları Yönetimi*, İstanbul: Kocaeli Üniversitesi.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>, 25 Ocak 2017'de erişildi.

Mahiroğulları, Adnan (2015) "Sendika-Siyaset İlişkisinin Teorik Çerçevesi ve Günümüzdeki Düzeyi"; *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1(2), s. 8-23.

Radbourne, Jennifer ve Margaret Fraser (1996) *Arts Management: a Practical Guide*, Avustralya: Allen&Unwin.

Raipa, Alvydas ve Audrone Pauliukeviciute (2010) "Human Resource Management in the Culture Sector: Problems and Solutions"; *Public Administration*, 3/4(27/28), s. 85-93.**Sandell,**

Richard ve Robert R. Janes (der.) (2007) *Museum Management and Marketing*, London: Routledge.

Şimşek, M. Şerif ve Hüsnü Serdar Öge (2011) *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Konya: Eğitim.

Zbucnea, Alexandra (2013) "Human Resources Management in the Education Departments of Museums: A Worldwide Survey"; *Management & Marketing Challenges for the Knowledge Society*, 8(3), s. 479-510.

TURİZMİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: SAMSUN - HAVZA ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. MURAT TEKBALKAN³

ÖZET

Bölgesel kalkınma, toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişim ve gelişimi ile mümkün olmaktadır. Bunu sağlayabilmek için de yatırım ve istihdam düzeylerinin artması, bölge gelirin pozitif yönde ivme kazanması, tüm ekonomik dinamiklerle beraber sosyo-kültürel gelişim ve etkileşiminin sağlanması gerekmektedir. Turizm sektörü, bölgesel kalkınmada öncülük edecek ve bütün faktörleri harekete geçirebilecek dinamik sektörlerden biridir. Bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerin kalkınmasında turizm önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı; turizm sektörünün bölgesel kalkınmadaki rolünü belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda gerekli olan verileri toplamak için anket tekniği kullanılmış ve ana kitle Samsun-Havza ilçesinde faaliyet gösteren 146 işyeri sahibi/yöneticisi olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Alan araştırmasında kullanılan anket, yüz yüze görüşme veri toplam tekniği ile doldurulmuştur. Elde edilen veriler SPSS 15.0 for Windows paket programına işlenmiştir. Hem demografik hem de Likert ölçeğine ilişkin sorular için frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde verilmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre; ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun (%70,6) bölgeye yeterli sayıda turist gelmediğini düşünmesine rağmen, % 73,2'sinin ise turizmin bölge ekonomisine olumlu katkı sağlayacağını düşünmektedir.

Anahtar kelimeler: Ekonominin Diğer Disiplinlerle İlişkisi, Gelir Dağılımı, Turizm ve Kalkınma
JEL Kodları: A12, O15, Z32

³Öğr.Gör. Ondokuz Mayıs Üniv. Havza MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği

**A FIELD RESEARCH ON THE EFFECT OF TOURISM IN REGIONAL DEVELOPMENT:
SAMSUN-HAVZA EXAMPLE**

ABSTRACT

Regional development is possible with the change and development of society's socio-economic structure. Therefore, it is necessary to provide the increase of investment and levels of employment, a positive acceleration of regional venue and socio-cultural advancement and interaction of social and cultural elements together with all economic Dynamics. Tourism sector is one of dynamic sectors which will lead to local development and be able to activate all factors. That's why tourism has an important position for the development of underdeveloped and developing areas. The aim of this study is to determine the role of tourism sector for regional development. With this purpose in mind, the questionnaire technique was used for collecting required data and population was comprised of one hundred forty- six owners of the business who are active in Havza district in Samsun. Acquired data were processed to SPSS 15.0 for Windows was used in order to explain these mentioned data. Frequency and percentage distributions for both demographic and Likert Scale questions were tabulated. According of the research that; majority of the participants to questionnaire (70,6%) were thinking although there are not enough tourists to come to the area, 73.2% of the respondents said that they will contribute positively to the economy of the region .

Key Words: Relation of Economics to Other Disciplines, Income Distribution, Tourism and Development

JEL Codes: A12, O15, Z3

1. Giriş

Dünya bankası bölgesel ekonomik kalkınmayı; sınırları iyi belirlenmiş bir alanda mevcut kaynakların verimli yönetilmesi, yeni iş imkânlarının oluşturulması, ekonominin canlılık kazanması ve rekabet gücün artırılması için yerel yönetimler, sivil toplum grupları, özel sektör gibi farklı aktörlerin ortaklığının oluşturduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır (www.worldbank.org). Mc Cannel ve Prue (1996: 379) ve Dornbusch ve Fisher (1998: 269)'e göre ekonomik kalkınma; belli bir dönemde Gayri Safi Yurtiçi Hasılda (GSYİH) meydana gelen reel büyüme ve bu reel artışın kişi başına dağılımıdır.

Bölgesel kalkınma kavramı, kalkınma iktisadının ortaya çıkışı ile gündeme gelmiş ve 1940'larda önem kazanmaya başlamıştır. Daha çok Doğu ve Güneydoğu Avrupa arasındaki ekonomik farklılıklar sonucunda ortaya çıkmış olsa da, bölgesel kalkınma kavramı az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler için de büyük önem taşımaktadır. Ekonomik kalkınma ve buna paralel olarak sosyal ve kültürel gelişmenin sağlanabilmesi ve yoksulluğun azaltılabilmesi için öncelikle bölgelerarası gelişme farklarını en aza indirmek gerekmektedir. Bir ekonomide bölgesel farklılığın olmaması demek, o bölgenin herhangi bir ekonomik aktivite için ekonomik ajanslar tarafından diğer bölgelerle kıyaslandığında fark görmemesi demektir (Samırkaş ve Bahar, 2013: 107).

Ekonomik büyüme ve gelişme, bir ülkenin her yerinde aynı anda ve aynı hızla başlamamaktadır. Bunun sonucu olarak gelişmenin çok yönlü ve çeşitli sebeplerle belirli bölgelerde yoğunlaşmasına ve diğer bölgeleri de ekonomik bakımdan dezavantajlı hale getirebilmektedir. Hemen hemen bütün ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler bir merkez etrafında toplanmıştır. Bu durumun nedenleri ise merkezlerin birçok açıdan diğer merkezlerden farklı olmalarıdır. Bu farklılıklar; insan sermayesi, altyapı ve üstyapı, bölgenin coğrafi konumu ve doğal kaynakları, ekonomik ve kurumsal yapı, yaşam koşulları ve kalitesi, özel sektöre ve kamu işbirliği gibi alanlarda hissedilmektedir (Becerren, 2004: 295). Bölgesel gelişme politikaları belirlenirken bölgesel farklılıklar ve bölgelerin birbirleri ile ilişkileri dikkate alınmalıdır. Hemen hemen bütün yerleşim yerleri (özellikle de birbirine yakın mesafede olanlar) karşılıklı etkileşim ve ilişki halindedir. Küçük yerleşim yerleri birçok bakımdan büyük yerleşim merkezlerine bağlıdırlar. Örneğin köyler kentlerin, kentler de büyük metropollerin etkisi altındadır (Susan, 2016: 35).

Ülkelerin büyük ekonomilerle rekabet edebilmesi için kaynak ve imkanlarını en verimli şekilde kullanacak politikalar belirleyerek bunları uygulamaları gerekmektedir. Bu politikaların amacı ise; her alanda rekabet avantajı sağlayacak gelişmeler kaydetmek ve kalkınma hedeflerine ulaşmaktır (Uzbay Pirili, 2008: 73). Gelişmiş toplumlar, ülkelerinin her bölgesindeki yurttaşlarını sosyo-ekonomik ve toplumsal gelişmeye dahil olmalarını ve refah düzeylerini artırmayı amaçlamaktadır. Hedeflenen bu amaçları gerçekleştirirken, geri kalmış bölgelerin

gelişimine, toplumsal huzur ve refahın sağlanmasına, ekonominin dengeli ve sağlıklı büyümesine ve adaletli bir gelir dağılımının oluşmasına daha fazla önem vermektedirler (Albayrak vd. 2004: 122).

Ekonomik büyüme ve kalkınma, tüm ülkeler için temel amaçlar arasındadır. Bu amaca ulaşmadaki en önemli ilke ise, ülkenin sahip olduğu kaynak ve imkanlarını en rasyonel şekilde kullanmaktır. Tek bir alanda gerçekleşen ekonomik ve sosyal faaliyetler, bölgelerarası gelişme farklılıklarını ortaya çıkarmış ve büyük dengesizlik ve adaletsizliklere neden olmuştur (Şeker, 2011: 1). Bir ülkenin bütün bölgeleri aynı anda ve aynı düzeyde gelişmeye başlamaz. Bazı bölgeler diğerlerine göre ekonomik, sosyal ve kültürel yönden daha hızlı gelişmektedir. Bu nedenle de bütün ülkelerde bölgeler arasında mutlaka gelişmişlik farkı olmaktadır (Durgun,2006: 43). Ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme, bölgelerarası gelişim farklılıklarını en aza indirme amacı taşımalıdır. Bölgelerarası ekonomik, sosyal ve kültürel dengesizliğin giderilmesinde turizm faaliyetleri, tarım ve sanayide yeterli kaynak ve gelişme olanağına sahip olmayan bölgeler için planlı ve etkin bir turizm uygulaması sonucunda kalkınmaları ve dengeli bir şekilde gelişmeleri sağlanabilecektir (Kozak, Akoğlan ve Kozak, 1997: 88).

Büyüme ve kalkınmaya en müsait sektör olarak sanayi, özellikle de ağır sanayi sektörü kabul edilmiştir. Kalkınma için sanayileşmenin hedef haline gelmesi, bazı tedbirlerin alınmasını ve çeşitli alternatiflerin oluşturulmasını zorunlu hale getirmektedir. Sanayi yatırımlarını gerçekleştirecek sermayenin yetersizliği dikkate alınmasa bile, ilgili sanayilerin ihtiyaç duyduğu teknoloji, yatırım malı ve mamullerin getirdiği büyük bir ithalat bağımlılığı dış ticaret finansman sorununu ortaya çıkarmaktadır (Braden ve Winer, 1980: 37). İşte bu noktada turizm, özellikle gelişmekte olan ülkelerde döviz kazandırıcı özelliği ile sanayinin finansmanında en etkili alternatiflerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Turizm sektörü; konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence, seyahat, yönetim, finans ve sağlık gibi birçok endüstri ile doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca birçok endüstriye de dolaylı kaynak sağlamaktadır.

Bölgesel ekonomik kalkınmanın sağlanmasında itici sektörlerden biri olan turizm, bir taraftan ekonomik kalkınmayı amaçlarken diğer taraftan da tarihi ve kültürel zenginliklerin korunması ve yenilenmesi ile turistik çekiciliği olan alanların gelecek nesillere en az zararlı aktarılmasını hedeflemektedir. Bu anlamda bölgesel ekonomik kalkınma ve turizm ilişkisi; turizm ve çevre yolu ile ekonomiye katkıda bulunma, gelişmede bölgesel eşitlik sağlama, kültürel, doğal ve fiziksel çevreye saygılı olma, bölgesel yaşam standartlarını iyileştirme ve geliştirme gibi sürdürülebilir turizm stratejilerini yansıtmaktadır (Eceral ve Özmen, 2009: 49). Turizm sektörünün küresel boyutta büyümesi ve gelişmekte olan birçok ülkenin bu sektörü büyük bir işveren sektör olarak kabul etmesiyle birlikte, ulusal ve bölgesel ekonomilerin dikkatlerinin sürdürülebilir turizm üzerine çekilmesinde büyük pay sahibi olmuştur (Noronha ve Lourenco, 2002).

2. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri

Bugün dünyada birçok az gelişmiş ülke için turizm sektörü, ekonomik kalkınma stratejilerinin önemli ve tamamlayıcı bir parçası olarak kabul edilmektedir (Sinclair, 1998: 5). Kırılgan ekonomik yapıya sahip olan, sermaye ve bilgi birikimi eksikliği gibi gelişme kaynaklarından yoksun olan ülkeler açısından turizm sektörünün taşıdığı önem daha iyi anlaşılmaktadır. Turizm sektörünün ekonomik olarak taşıdığı önemi veya faydaları iki ayrı düzeyde incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi, makro ya da ulusal ve ikincisi ise mikro ya da bölgesel bazda ekonomik etkileridir (Dieke, 2003: 289). Makro anlamda ekonomik etkilere bakıldığı zaman, bir ülkede turizm sektöründen sağlanan gelir ve dövizin artması, o ülkenin ekonomik ve büyüme çabalarına olumlu yönde etkileyecektir. Mikro anlamda ekonomik etkilere bakıldığı zaman ise; turizm bölgesinde yeni istihdam alanlarının oluşması, gelirin yeniden dağılımı ve bölgesel gelişmeyi dengelemesi gibi etkileri mevcuttur. Dolayısıyla turizmin bölgesel kalkınmada oynadığı rol açısından değerlendirildiğinde, turizm sektörü ekonomik olduğu kadar sosyal, kültürel ve çevresel yapının da gelişmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür (Dieke, 2003: 293).

Turizm; en hızlı büyüyen ve diğer sektörlerin de büyümesine büyük oranda katkı sağlayan sektörlerden biridir. Birçok ülke, turizm faaliyetlerini bölgesel kalkınmada rol oynayacak ana ekonomik enstrüman olarak görmektedir. Turizmin yeni istihdam alanlarına, ödemeler dengesine, gelir artışına ve birçok alana sağladığı olumlu etkiler dikkate alındığında, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler için turizm en önemli sektörlerden biri haline gelmektedir. Turizm gelir ve istihdam kaynağı olmanın yanı sıra, özellikle bölge halkı için turizm, bir refah ve gelişme ortamının kaynağı olma özelliğini de taşımaktadır (Yıldız, 2007: 194).

Turizm sektörünün ana hammaddesini, iklim ve doğanın yarattığı tarih, folklor, uygarlık ve kültürün işlediği değerler bütünü teşkil etmektedir. Türkiye, coğrafi konumundan dolayı birçok medeniyete ev sahipliği yapmış zengin kültüre sahip nadir ülkelerden biridir. Bu özelliğinden dolayı sanayileşmenin olmadığı ya da gelişmediği bölgelerde turizm faaliyetlerine rastlamak mümkündür (Çeken, 2008: 148).

Turizm sektörü her ne kadar hizmet sektörü içinde yer alsada taşıdığı özellikler nedeni ile doğrudan 35 tane sektörü etkilemektedir. Diğer bir ifade ile turizm sektörünün gelişmesi 35 tane sektörün de gelişmesine katkı sağlamak demektir. Sektörlerin gelişmesi bölgenin kalkınmasını hızlandırmakta ve bölgelerarası dengesizlik veya azgelişmişlik problemi de en aza indirilmektedir (Çeken, 2008: 300). Ancak turizm sektörünün diğer sektörleri etkileme durumu, turizm çeşitlerine ve bölgelere göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerinin belirlenmesinde ekonomik yararların yanı sıra yaşam kalitesinin artması, kültürel mirasın korunarak geliştirilmesi, çevre kalitesinin iyileştirilmesi, alt ve üst yapı olanaklarının geliştirilmesi olumlu etkiler olarak değerlendirilmektedir. Bu olumlu etkilerin yanında çevresel olumsuz etkiler; su, hava ve gürültü kirlilikleri, görsel kirlenme, katı atıklar, ekolojik bozulmalar ve biyolojik çeşitliliğin azalması, arkeolojik ve tarihi alanların zarar görmesi ile arazi kullanım sorunları, sosyo-ekonomik olumsuz etkiler; potansiyel ekonomik yararlardan azalması, belli bir sektörde yoğunlaşma ve neticesinde de bazı sektörlerin yok olma ile karşı karşıya kalması, aşırı kalabalık, yerel kültürün korunamaması gibi olumsuz kültürel ve sosyal sorunlar olarak vurgulanmaktadır (Mansuroğlu, 2006: 38).

Turizmin bölgesel ekonomiye katkısı katma değer yoluyla olmaktadır. Turistik mal ve hizmet üretiminin milli gelir üzerinde oluşturduğu katma değer etkisi, diğer sektörel üretimden yüksek olduğundan kalkınma için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca ülkede yeni iş imkanlarının oluşturulması süratıyla de bölgelerarası gelir dağılımına olumlu etki ederek dengeli kalkınmaya fırsat vermektedir (Şeker, 2011: 75). Turizm sektörü, bölgesel kalkınma ve bölgesel kaynakların etkin ve verimli kullanımı konusunda büyük bir öneme sahiptir. Özellikle bölgelerarası ekonomik dengesizliğin giderilmesinde turizm sektörü, tarım ve sanayide yeterli kaynak ve gelişme imkanına sahip olamayan ancak zengin turistik kaynaklara sahip olan bölgelerin planlı ve etkin politikaların uygulanması ile turistik yönden dengeli bir şekilde kalkınmalarına katkı sağlamaktadır (Bahar ve Kozak, 2006: 141). Nitekim yapılan araştırma sonuçları da turizm sektörünün az gelişmiş ve geri kalmış bölgelerin gelişmesine ve buralarda yeni istihdam alanlarının oluşmasına, ekonominin yeniden yapılandırılmasına, ekonomik büyümeye ve bölgelerarası dengesizliğin giderilmesine olumlu katkı sağladığını göstermektedir (Braden ve Wiener, 1980: 39; Tunçbilekli, 2006: 104; Durgun, 2006: 144; Bahar, 2007; Yıldız, 2007: 360; Şeker, 2011 :172).

Turizm faaliyetleri sayesinde ihracı mümkün olmayan, jeo-ekonomik, sosyo-kültürel varlıklar ve olaylar ile spesifik bazı hizmetler bölge için ekonomik kaynak haline gelebilmektedir (Olalı ve Timur, 1998: 97). Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu alanlarda, bölge halkı elektrik, su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerine daha çabuk ve üstün düzeyde kavuşabilmektedir. Ayrıca bölge halkının normal şartlarda ulaşması güç olan ürün ve hizmetlere turistik faaliyetler aracılığı ile daha kolay ulaşma olanaklarına sahip olmaktadır (Barutçugil, 1989: 19).

Bir bölgede turizmin gelişmesi, beraberinde döviz girdisini getirdiği gibi yerli ve yabancı sermaye girdisini de getirmektedir. Özellikle turizme yeni açılmış bakir veya yatırımcıya cazip fırsatlar sunan bölgeler yerli ve yabancı sermayenin ilgisini çekmektedir. Bu bölgelerde

oluşturulan yeni iş imkanları çalışan kesimin gelirlerini arttırmakla birlikte bölgenin gelir dağılımına da olumlu etkiler yaratmaktadır (Robert ve Goeldner, 1990: 271). Bu tür bölgelerde turizme yönelik teşviklerin çokluğu ve yerel yönetimlerin sağladığı kolaylıklar yatırım açısından cazibe sağlamaktadır. Ayrıca bölgenin dünya turizm hareketlerine cevap verebilecek tarihi, doğal ve kültürel zenginliklere sahip olması da turizm yatırımcıların kararlarını etkileyen önemli faktörlerdir.

Turizm sektörünün gelişmesi; bu sektöre girdi sağlayan tarım sektörü gibi alanlarda üretim miktarı ve kalitesinin artmasına, ürün standardizasyonunun sağlanmasına ve ürünün asıl değerinde pazar bulmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bunun neticesinde de bölgede tarımla geçinen kesimin gelirinde artış olacaktır (Çeken, 2008: 301). Az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerin en önemli geçim kaynaklarını tarım oluşturmaktadır. Bu bölgelerde turizmin gelişmesi, tarımla uğraşan halkın da gelir ve refah seviyesinin artması demektir. Ayrıca tarım sektöründeki gizli işsizlik sorunu da turizmin gelişmesine paralel olarak azalmaktadır. Bu gelişmelerin neticesinde de bölgeden büyük şehirlere göç önlenebileceği gibi geriye göç de sağlanabilir.

a. Havza'nın coğrafi konumu ve özellikleri

Havza, Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Samsun iline bağlı bir ilçedir. İlçe konum itibariyle; Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinin sahil illerini İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgelerine bağlayan önemli karayolu ve demiryolu üzerinde bulunmaktadır. Karadeniz bölgesinin giriş kapısı niteliğini taşımaktadır.

İlçenin Samsun'a uzaklığı karayolu ile 84 km, demiryolu ile 94 km'dir. İlçe diğer yerleşim yerlerine de yakın ve kavşak konumunda olup, Amasya'ya 53 km, Merzifon'a 24 km, Suluova'ya 15 km, Kavak'a 33 km, Ladik'e 32 km ve Vezirköprü'ye 30 km'dir. İlçenin doğusunda Kavak ve Ladik ilçeleri, batısında Vezirköprü ilçesi, kuzeyinde Bafra ilçesi, güneyinde de Merzifon ve Suluova ilçeleri bulunmaktadır (www.havza.gov.tr).

b. Havza'nın turizm potansiyeli

Havza, Osmanlılar döneminde Amasya iline bağlı olarak yönetilmiştir. 1882 yılında ilçe olmuş, 1925 yılında da Amasya'dan ayrılarak Samsun'a bağlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktıktan sonra 25 Mayıs 1919'dan itibaren 18 gün Havza'da ve milli mücadele ile ilgili ilk önemli kararları Havza'da almıştır. Atatürk'ün o tarihte ikamet ettiği bina, günümüzde Atatürk Evi Müzesi olarak ziyaretçilere hizmet vermektedir. Atatürk'ün Havza'ya gelişi her yıl "25 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Termal Turizm Festivali" olarak kutlanmaktadır. Ayrıca ilçe sınırları içerisinde yer alan 700 yıllık tarihi ile Kurt Köprüsü, 19.yy. yapıldığı tahmin edilen Havza evleri, 1297 yılı yapımı "Vakıf Hamamı" ve 1429 yılı yapımı aşevi gibi tarihi yapılar Havza'nın turizm potansiyelini oluşturmaktadır. Havza'nın tarihi öneminin

yanı sıra, ülkemizin önemli termal su kaynakları da burada bulunmaktadır (www.havza.gov.tr).

Havza stratejik önemi yüksek bir bölgede yer almaktadır. Kuruluşunun ilk yıllarında yaptırılan medrese ve camiler, kaplıca hamamları günümüzde tarihi özelliklerini koruyarak hizmet vermektedir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı başlarında Mustafa Kemal Atatürk'ün ilçede ikamet etmesi nedeniyle zamanın bina ve yerleşim alanları günümüzde halen muhafaza edilmektedir. Havza'da bulunan tarihi alanlardan bazıları şunlardır;

- Aslanağzı - Kızgözü Kaplıcası (Vakıf Hamamı)
- Havza İmaretı (Aşevi)
- Havza Atatürk Evi
- Tarihi Havza Evleri
- Taş Mektep Binası (Merkez İlkokulu)
- Yörgüç Paşazade Mustafa Bey Camii
- Kurt Köprü
- Kamlık İlköğretim Okulu
- Sivrikise Camii
- Pamuk Dede Türbesi
- Şeyh Savcı Türbesi

c. Turizmin Havza Ekonomisi'ne etkileri

Samsun'da jeotermal kaynaklar ağırlıklı olarak Havza ilçe merkezinde yer almaktadır. Havza'da turizm faaliyetlerinin büyük bir bölümü termal turizme dayanmaktadır. Kaplıcalar yaklaşık 2000 yıldan beri kullanılan tarihi sağlık tesislerdir. Kaplıca suları ile tanınan ilçeye eski çağlardan beri bazı hastalıkların tedavisi ve zinde kalma amacı ile insanlar gelmektedir (samsunkulturturizm.gov.tr). Havza'da daha çok sağlık, tarih ve dinlenme amaçlı turizm faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

Havza şehir merkezinde üçü turizm işletme belgeli olmak üzere toplam 13 konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin çoğu pansiyon olarak hizmet sunmaktadır. Toplam oda sayıları 242, yatak arzı ise 516'dır. Bölgeye her yıl ortalama 300.000 turist gelmektedir (www.havza.gov.tr). Turistlerin geliş amaçlarına bakıldığında, ilk sırada kaplıcalar gelmektedir. Özellikle yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları Haziran-Temmuz döneminde kaplıca için bölgeyi tercih etmektedirler.

Havza'da en fazla faaliyet gösteren ticaret hanelerin başında yiyecek-içecek işletmeleri gelmektedir. Havza şehir merkezi, Türkiye'deki uluslararası önemli yol güzergâhında yer

almaktadır. Bu nedenle hem şehir merkezinde hem de yol güzergahında yiyecek içecek işletme sayısı fazladır.

3. Yöntem

Turizmin bölgesel kalkınmaya etkisini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmada, asıl vurgulanmaya çalışılan turizmin gelişmekte olan bölgeler için ne denli önemli olduğudur. Bu amaca uygun olarak alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmaları; belirli bir olay ya da olgunun çok boyutlu olarak incelenerek ayrıntılarının ortaya çıkarılmasına yönelik yapılan uygulamalı araştırmalar olarak ifade edilir (Ural ve Kılıç, 2006: 19). Araştırma evreninin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, evreni oluşturan her birimin örnekleme içerisinde yer alma olasılığı aynıdır (Ural ve Kılıç, 2006: 38).

Araştırma evreni olarak, Cumhuriyet tarihi ve termal turizm açısından önemli bir yere sahip olan Samsun-Havza ilçe merkezinde faaliyet gösteren işyeri sahipleri/yöneticiler oluşturmaktadır. Havza Sosyal Güvenlik Merkezi, Ticaret ve Sanayi Odası ve esnaf odalarından alınan bilgilere göre, Şubat 2016 itibarıyla Havza'da faaliyet gösteren toplam 1048 işyeri bulunmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından, 15.01.2016-01.02.2016 tarihleri arasında turizmin işletmelerinin yoğun olduğu kaplıcalar bölgesindeki ve şehir merkezindeki işyerlerinde anket uygulaması yapılmıştır. Yüz yüze görüşmeler neticesinde toplam 146 işyeri yöneticisi/sahibi örnekleme olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Alan araştırmasında kullanılan anket, yüz yüze görüşme veri toplam tekniği ile doldurulmuştur.

4. Bulgular

Daha önce yapılan çalışmalardan (Özelçi Eceral ve Altinkaya Özmen, 2009: 46-74; Özdemir ve Kervankıran, 2011: 1-25) ve literatür çalışmalarından yararlanılarak oluşturulan anket, örnekleme uygulanmıştır. Anket 15 kapalı uçlu ifadede oluşmaktadır. Araştırmada ilk olarak ölçeğin güvenilirliği için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda Cronbach Alpha katsayısı 0,794 çıkmıştır. Güvenirlik kat sayısı, 0 ile 1 arasında değerler alır ve bu değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artmaktadır (Kalaycı, 2006: 405). Bu sonuç ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Güvenirlik analizinden sonra hem demografik hem de Likert ölçeğine ilişkin sorular için frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde verilmiştir. Tablo 1'de görüleceği üzere ankete katılanların % 82,2'si erkek ve % 17,8'i de kadındır. Yaş gruplarına bakıldığında katılımcıların % 11'i 35 yaş ve altı, % 29,5'i 36-45 yaş arası, % 43,8'si 46-59 yaş arası ve % 15,8'i de 60 yaş ve üstündedir. Katılımcıların öğrenim durumları ise; % 13'ü ilköğretim, % 57,5'i

ortaöğretim ve % 29,5'i de üniversite mezunudur. Gelir dağılımına bakıldığında; % 17,1'inin 1500 TL ve altında, % 20,5'inin 1501 TL – 2999 TL arasında, % 33,6'sının 3000 TL – 4499 TL arasında ve % 28,8'inin de 4500 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir. Ankete katılanların % 82,9'u Havza doğumlu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik ve Sosyo-ekonomik Özellikleri

Değişkenler		N	%	Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	26	17,8	İş Yeri	Restaurant-Lokanta	27	18,5
	Erkek	120	82,2		Market	22	15,1
	Toplam	146	100		Giyim Mağazası	14	9,6
Yaş	35 ve altı	16	11,0		Kuaför	11	7,5
	36-45	43	29,5		Kafeterya	8	5,5
	46-59	64	43,8		Seyahat Acentesi	8	5,5
	60 ve üstü	23	15,8		Mobilya-Beyaz Eşya Mağazası	7	4,8
	Toplam	146	100		Pansiyon	6	4,1
Eğitim	İlköğretim	19	13,0		Otel	5	3,4
	Ortaöğretim	84	57,5		Taksi Durağı	5	3,4
	Üniversite	43	29,5		Ayakkabı Mağazası	5	3,4
	Toplam	146	100		Teknoloji Market	5	3,4
Gelir	1500 TL ve altı	25	17,1		Pastane	4	2,7
	1501 TL-2999 TL	30	20,5		Manav	4	2,7
	3000 TL-4499 TL	49	33,6		Hamam	3	2,1
	4500 TL ve üstü	42	28,8		Kasap	3	2,1
	Toplam	146	100		Kozmetik	2	1,4
Doğum Yeri	Havza	121	82,9		Diğerleri	7	4,8
	Havza dışı	25	17,1		Toplam	146	100
	Toplam	146	100				

146 katılımcının işyeri türleri incelendiğinde; %18,5'inin (27 kişi) restaurant-lokanta, % 15,1'inin (22 kişi) market, % 9,6'sının (14 kişi) giyim mağazası, %7,5'inin (11 kişi) kuaför, % 5,5'inin (8 kişi) kafeterya, % 5,5'inin (8 kişi) seyahat acentesi, % 4,8'inin (7 kişi) mobilya-beyaz eşya mağazası, % 4,1'inin (6 kişi) pansiyon, % 3,4'ünün (5 kişi) otel, % 3,4'ünün (5 kişi) taksi durağı, % 3,4'ünün (5 kişi) ayakkabı mağazası, % 3,4'ünün (5 kişi) teknoloji marketi, % 2,7'sinin (4 kişi) pastane, % 2,7'sinin (4 kişi) manav, % 2,1'inin (3 kişi) kasap, % 1,4'ünün (2 kişi) kozmetik ve % 4,8'inin (7 kişi) diğer işyerleri olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde; ankete katılanların sadece % 9,6'sı Havza'ya yeterli sayıda turist geldiğini düşünmektedir. Aynı şekilde katılımcıların % 5,5'i turistlerin ilçeye sağladığı ekonomik katkıdan memnun olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer taraftan turistlerin ilçeye sağladığı ekonomik gelirden memnun olmayanların oranı, diğer sorulara verilen cevaplar içerisinde en yüksektir. Havza'da ulaşım probleminin olmadığını düşünen katılımcıların oranı yaklaşık % 55 iken, Havza'nın marka değerini yüksek bulanların oranı 26,7'dir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılanların Ölçeğe Verdikleri Cevapların Ortalama Dağılımları

Madde Numarası	İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		X	S.S
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1	Havza'ya yeterli sayıda turist geldiğini düşünüyorum.	40	27,4	63	43,2	29	19,9	14	9,6	-	-	2,11	,92
2	Turistlerin ilçeye sağladığı ekonomik katkıdan memnunum.	43	29,5	59	40,4	36	24,7	6	4,1	2	1,4	2,07	,91
3	Havza'da ulaşım probleminin olmadığını düşünüyorum.	24	16,4	30	20,5	12	8,2	48	32,9	32	21,9	3,23	1,42
4	Havza'nın marka değerinin yüksek olduğunu düşünüyorum.	44	30,1	46	31,5	17	11,6	28	19,2	11	7,5	2,42	1,30
5	Havza'da yaşamaktan memnunum.	13	8,9	32	21,9	32	21,9	43	29,5	26	17,8	3,25	1,23
6	Havza'da turizmin gelişmesi, bölgesel kalkınmaya olumlu katkı sağlar	5	3,4	16	11,0	18	12,3	57	39,0	50	34,2	3,89	1,10
7	Havza'da turizmin gelişmesi, bölgeye yeni yatırımcıların gelmesine katkı sağlar.	4	2,7	11	7,5	17	11,6	57	39,0	57	39,0	4,04	1,02
8	Havza'da turizmin gelişmesi, bölge halkının ekonomik refahını artırır.	2	1,4	33	22,6	20	13,7	43	29,5	48	32,9	3,69	1,18
9	Havza'da turizmin gelişmesi, diğer sektörlerin gelişmesine katkı sağlar.	3	2,1	14	9,6	19	13,0	46	31,5	64	43,8	4,05	1,06
10	Havza'da turizmin gelişmesi, bölgenin sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlar.	4	2,7	30	20,5	16	11,0	43	29,5	53	36,3	3,76	1,22
11	Havza'da turizmin gelişmesi, bölge halkının turizme bakışını olumlu etkiler.	5	3,4	13	8,9	22	15,1	50	34,2	56	38,4	3,95	1,09
12	Turistik tesis sayısı arttırıldığı takdirde Havza'ya yönelik turistik talep artar.	2	1,4	16	11,0	29	19,9	33	22,6	66	45,2	3,99	1,10
13	Mevcut turistik tesislerde hizmet kalitesi arttırıldığı takdirde Havza'ya yönelik turistik talep artar.	3	2,1	13	8,9	28	19,2	44	30,1	58	39,7	3,96	1,06
14	Bölge halkı bilinçlendirildiği takdirde Havza'ya yönelik turistik talep artar.	5	3,4	25	17,1	27	18,5	36	24,7	53	36,3	3,73	1,21
15	Nitelikli personel turistik tesislerde çalıştırıldığı takdirde Havza'ya yönelik turistik talep artar.	7	4,8	22	15,1	13	8,9	45	30,8	59	40,4	3,86	1,23

Turizmin bölgesel gelişime katkısını belirlemeye yönelik ifadeler verilen cevaplar incelendiğinde; ilçede turizmin gelişmesinin bölgesel kalkınmaya olumlu etki edeceğini (% 73,2) ve yeni yatırımcıların bölgeye geleceğini (% 78), bölge halkının ekonomik refahının artacağını (% 62,4), diğer sektörlerin gelişmesine katkı sağlayacağını (% 75,3), bölgenin sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlayacağını (% 65,8) ve bölge halkının turizme bakışı olumlu etkileneceğini (% 72,6) katılımcılar ifade etmişlerdir. Diğer taraftan turizmin gelişmesinin; bölgesel ekonomiye (% 14,4), yatırımcıların bölgeye gelmesinde etkili olmayacağına (% 10,2), bölge halkın ekonomik refahına (% 24), diğer sektörlerin gelişmesine (% 11,7) ve bölgenin sosyo-kültürel gelişimine (% 23,7) katkı sağlayacağını düşünenlerin oranı azımsanacak kadar değildir.

Bölgeye yönelik turistik talep ile ilgili ifadeler incelendiğinde; turistik tesis sayısı arttırıldığında (% 67,8), mevcut turistik tesislerde hizmet kalitesi arttırıldığında (% 69,8), bölge halkı bilinçlendirildiğinde (% 61) ve turistik tesislerde nitelikli personel çalıştırıldığı (% 71,2) takdirde bölgeye yönelik turistik talebin artacağını katılımcılar ifade etmişlerdir. Diğer taraftan bahsi geçen durumların yaşanmasından turizm talebinin etkilenmeyeceğini düşünenlerin sayısı da fazladır. Örneğin, bölgede yeni turistik tesislerinin açılmasının turistik talebi etkilemeyeceğini düşünenlerin oranı yaklaşık % 15'dir. Aynı şekilde bölge halkın bilinçlendirilmesinin turizm talebini arttırmayacağını düşünenlerin oranı da yaklaşık % 21'dir.

5. Tartışma ve Sonuç

Ülkelerin en temel amaçlarından biri vatandaşlarının refah düzeylerini artırarak daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlamaktır. Vatandaşların refahlarının artması ise ülkelerin ekonomik büyümeleri ile doğrudan ilişkilidir. Ancak her ülke ekonomik büyümesini gerçekleştirebilecek zengin üretim faktörlerine sahip değildir (Topallı, 2015: 349). Özellikle doğal kaynak bakımından zengin ancak sermaye bakımından fakir olan ülkelerin kalkınması güç olduğundan doğal kaynakları en verimli şekilde kullanmak zorundadır. Turizm sektörü az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için en önemli kalkınma araçlarının başında gelmektedir. Turizm, kısa sürede ve daha az kaynak kullanarak önemli döviz girdisi sağlayabilen ender sektörlerden biridir. Turizm, hem yeni istihdam alanları hem de ödemeler dengesine sağladığı katkılar ile ülke ekonomilerinin vazgeçilmez kaynakları arasındadır.

Turizm arz ve talebi, çağdaş ekonomilerin kolaylıkla reddedemeyeceği büyük bir pazar haline gelmiş bulunmaktadır. Ağır sanayi ve teknolojiye dayalı ekonomilerin öncelikli kaynakları arasında olmasa da turizm gelirleri ülke ekonomisi için görünmeyen ihracat kalemleri arasındadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ve turistik ürün bakımından zengin kaynaklara sahip ülkeler için turizm göz ardı edilemeyecek sektörlerden biridir. Ayrıca turizm sektörü; sadece ekonomik getirisi ile değil, sosyo-kültürel değişimi ve gelişimi, ekonomik

refahın geniş halk kitlelerine yayılması, birçok sektörün gelişimine ve ülke tanıtımına önemli katkı sağlaması gibi özellikleri ile de vazgeçilmez sektörler arasında kendine yer bulmaktadır.

Bölgesel gelişmişlik sıralamasında arzu edilen sıralarda yer almayan bölgelerde turizmi teşvik ederek, destekleyerek, yeterli sayı ve nitelikte tesis kurarak ve bölgede var olan turizm potansiyelini doğru ve sürdürülebilir şekilde değerlendirerek, bölgeye daha çok turisti çekmek mümkündür. Turizmin bir bölgede gelişmesi demek; yerli ve yabancı ziyaretçi sayılarının, bölgenin gelir düzeyinin, istihdam oranının artması (Samırkaş ve Bahar, 2013: 128) ve birçok ekonomik göstergelerinin iyileşmesi demektir. Bir bölgede turizmin gelişmesi sonucunda, yeni turizm işletmeleri açılacağı gibi bölge halkı evlerini pansiyon olarak da turistlere kiralayabilmektedir. Nitekim Havza'da bu şekilde turistlere kiraya verilen ev çok sayıda bulunmaktadır. Özellikle yaz aylarında yurtdışından gelen Türk vatandaşlarına kiralama yoluna gidilmektedir.

Yapılan araştırma sonucuna göre; araştırmaya katılanlar bölgede ulaşım probleminin olmadığını ve Havza'da yaşamaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Havza'da turizm geliştiği takdirde; bölge ekonomisine katkı sağlayacağı, bölgeye yeni yatırımların geleceği, bölge halkının ekonomik refahının artacağı, diğer sektörlerin de gelişeceği, bölgenin sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlanacağı ve bölge halkının turizme bakışının olumlu etkileeneceği belirtilmiştir. Ayrıca bölgeye yönelik turistik talebin artması için; mevcut turistik tesislerde hizmet kalitesinin artırılması, bölge halkının bilinçlendirilmesi ve nitelikli personellerin turistik işletmelerde çalıştırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Diğer taraftan; katılımcılar tarafından bölgeye yeterli sayıda turist gelmediği, bölge esnafının turistlerin harcamalarını yeterli bulmadığı ve Havza'nın marka değerinin yüksek olmadığı belirtilmiştir.

Her bölgesi kendine özgü güzelliklere sahip Türkiye, sahip olduğu değerleri turizm faaliyetlerinde yeterince kullanamamaktadır. Özellikle geri kalmış bölgeler hem kaynak yetersizliğinden hem de yerel yönetimlerin ilgisizliğinden doğal ve kültürel zenginliklerini değerlendirememektedir. Bu bölgelerden biri de Samsun-Havza yöresidir. Havza; hem Cumhuriyet tarihi hem de bölgenin mineral bakımından zengin kaplıca suları açısından önemli bir yere sahiptir. Havza ekonomisi tarım ve kısmen de turizme dayalıdır. Özellikle termal kaynakların varlığı bölge turizminin lokomotifi konumundadır. Turizm potansiyeli yüksek olmasına rağmen, yeterince turizm ekonomisinden istifade edememektedir.

Havza'da turizm geliştirildiği takdirde muhtemel gerçekleşecek sonuçlar;

- Yeni iş sahaları ve istihdam alanları oluşacak,
- İstihdam alanlarının artması ile özellikle genç nüfusun göç etmesi azalacak,

- Bölgeye yerli ve yabancı sermaye girişi artacak,
- Diğer bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklar azalacak,
- Kişi başına düşen gelir artacak,
- Alt ve üst yapı gelişecek,
- Diğer sektörlerin gelişimine katkı sağlanacak,
- Bölgede kültürler arası etkileşim gelişerek artacak,
- Tarihi Havza evleri, özgün mimari yapılar ve kültür varlıklarının korunmasına yönelik halk bilinci oluşacak,
- Termal kaynakların sağlık turizminde etkin kullanımı gerçekleşecek,

Sonuç olarak, bölgenin kalkınmasında turizm sektörü birçok sektörden önde gelmektedir. Bu nedenle turizm alternatif sektör özelliğinden kurtulup öncelikli sektörlerden biri haline gelebilmelidir.

KAYNAKÇA

Albayrak, A. Sait, Şeref Kalaycı ve Abdülmecit Karataş (2004). “Türkiye’de Coğrafi Bölgelere Göre İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Temel Bileşenler Analiziyle İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2.

Bahar, Ozan (2007). “Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açıdan Yeri ve Önemi”; *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19.

Bahar, Ozan ve Metin Kozak (2006). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edilebilirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Barutçugil, İsmet Sabit (1989). *Turizm işletmeciliği*, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

Beceren, Ertan (2004). “Bölgesel Rekabet Gücü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2.

Braden, Paul and Louise Wiener (1980). “Bringing Travel, Tourism and Cultural Resource Activities in Harmony with Regional Economic Developmen”, *Tourism Marketing and Management Issues*. Washington: George Washington University.

Çeken, Hüseyin (2008). “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi. İ.İ.B.F. Dergisi*. Cilt 10 Sayı 2. s. 293-306.

Dieke, Peter U.C. (2003). “Tourism in Africa’s Economic Development: Policy Implications”. *Managemnet Decision 41(3)*, s. 287-295.

Dinler, Zeynel (2009). *Bilimsel Araştırma ve e-Kaynaklar*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Dornbusch, Rudriger and Stanly Fischer (1998). “*Macro-Ekonomics*”, Newyork: Mc Graw-Hill Inc.

Durgun, Ayşe (2006). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Eceral, Tanyel Ö. ve Canan A. Özmen (2009). “Beypazarı’nda Turizm Gelişimi ve Yerel Ekonomik Kalkınma”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 5, Sayı 2, s. 46-74.

<http://samsunkulturturizm.gov.tr/TR,59873/kaplicalar.html> (Erişim Tarihi: 10.01.2016).

http://www.havza.gov.tr/default_B0.aspx?content=1012 (Erişim Tarihi: 10.01.2016).

<http://www.worldbank.org/tr/country/turkey> (Erişim Tarihi: 10.01.2016).

Kalaycı, şeref (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara; Asil Yayın Dağıtım Ltd. şti.

Kozak, Nazmi, Meryem A. Kozak ve Metin Kozak (1997). *Genel Turizm, İlkeler ve Kavramlar*, Ankara; Turhan Kitabevi.

Mansuroğlu, Sibel (2006). "Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği", *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 19(1). s. 35-46.

Mc Cannel, Campbell R.and Stanley L.Prue (1996). *Economics, Principles, Problems and Policies*. Newyork: Mc Graw-Hill Inc.

Noronha, Ligia and Nelson Lourenco (2002). *Coastal Tourism, Environment and Sustainable Local Development*, New Delhi; Published By Teri.

Olalı, Hasan ve Alp Timur (1998). *Turizm Ekonomisi*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.

Özdemir, M. Ali ve İsmail Kervankıran (2011). "Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:24 s. 1-25.

Özelçi Eceral, T. ve Altınkaya Özmen, C. (2009). "Beypazarı'nda Turizm Gelişimi ve Yerel Ekonomik Kalkınma", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Güz 2009, Cilt 5, Sayı 2, s. 46-74.

Robert, W. Mc . Intosh and C.R. Goeldner (1990). *Tourism Principles, Practices*.

Samırkaş, Meryem ve Ozan Bahar (2013). *Turizm, Yoksulluk ve Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları*, Ankara; Detay Yayıncılık .

Sinclair, M.Thea (1998). *Tourism and Economic Development: A Survey. The Journal of Development Studies*, 34 (5): s. 1-51.

Susan, Fatih (2016). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Balıkesir Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Şeker, Hilal (2011). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Amasya Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Topallı, Nurgün (2015). "Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkileri: 1963-2011", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. Yıl:7, Sayı:14, Kış 2015.

Tunçbilekli, Pınar (2006). *Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Nevşehir Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Ural, Ayhan ve İbrahim Kılıç (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Uzday Pirili, Meneviş (2008). *Global Capitalism and Discourses on Capital*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı: 25(2), s. 71-98.

Yıldız, Zafer (2007). *Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Sağladığı Katkıları ve Göller Bölgesi Uygulaması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

IN SEARCH FOR MEANING IN EVERY DAY LIFE: CAN THE VIRTUAL DOMINATE OVER REAL?

Yrd. Doç. Dr. DİCLE YURDAKUL⁴ Doç. Dr. DENİZ ATİK⁵

ABSTRACT

Thanks to the rapidly developing internet technologies, people of the contemporary society have the freedom to experience many different forms of life at the same time. Millions of people around the world have become part of the virtual worlds such as Second Life and World of Warcraft which provide people with the power to be their own creators. These virtual worlds not only provide the individuals with the freedom to create themselves and their lives, but also with the opportunity to have alternative lives which can be considered as an escape from the mundane. Considering the continuously increasing number of people who become “residents” of these worlds and the impact of these virtual lives on their real life experiences, this study, supported with secondary data from consumer blogs in these alternative worlds, aims to discuss the interplay between the real and the virtual. Taking the issue from a relatively understudied perspective, this paper, conceptually and rather philosophically, investigates the deeper motivations of escapism and the search for meaning in life. To shed light to these inquiries, a research was conducted in consumer blogs and forums of two virtual worlds selected according to the number of subscribers: Second Life and World of Warcraft. The data was collected from two blogs and two discussion forums in which users of these virtual worlds discuss their experiences about various topics, including conversations on what these virtual worlds mean to them and how they affect their real lives. The findings reveal that even though these virtual worlds may provide its users with a feeling of having an alternative everyday life and temporarily satisfy the escapist motivations, escaping the heavily structured everyday life may not be achieved as the real everyday life

⁴ İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, Yrd. Doç.Dr., dicle.yurdakul@kemerburgaz.edu.tr.

⁵ İzmir Ekonomi Üniversitesi, Doç. Dr., deniz.atik@ieu.edu.tr.

spreads to the virtual world with its institutions, including the marketing institution. For some users, the virtual worlds can be a temporary separation from dominant structures, while for others; they can be an extension of the real life as long as it continues to deliver a positive subjectivity. From a postmodern perspective, the findings also reveal that consumers do not have to choose but experience all, without necessarily rejecting or committing to one choice.

Keywords: Internet, Virtual World, Online Games, Consumer Behavior

JEL Code: M31

GÜNDELİK HAYATTA ANLAM ARAYIŞI: SANAL, GERÇEĞİN ÜZERİNDE

EGEMENLİK KURABİLİR Mİ?

ÖZET

Hızla gelişen internet teknolojileri sayesinde günümüz toplumunun insanları aynı anda birçok farklı yaşam biçimini yaşama özgürlüğüne sahiptir. Dünyanın dört bir yanında milyonlarca kişi, Second Life ve World of Warcraft gibi, insanlara kendi yaratıcıları olma imkânı tanıyan sanal dünyaların bir parçası haline gelmiştir. Bu sanal dünyalar, bireylere kendilerini ve hayatlarını yaratma özgürlüğünü sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda insanlara gündelik olandan kaçış olarak düşünülebilecek alternatif bir hayat sahibi olma fırsatı da sunmaktadır. Bu dünyaların "sakini" olan insanların sayısındaki artış ve bu sanal hayatların gerçek hayat deneyimleri üzerindeki etkisini göz önünde bulundurarak, alternatif dünyalardaki kullanıcı bloglarından gelen ikincil verilerle desteklenen bu çalışma, gerçek ve sanal arasındaki etkileşimi tartışmayı amaçlamaktadır. Bu makale, konuyu nispeten az çalışılmış bir perspektiften ele alarak, kavramsal ve felsefi olarak, kaçma eğiliminin daha derin motivasyonlarını ve hayatta anlam arayışını araştırmaktadır. Bu sorulara ışık tutmak için üye sayısına göre seçilen iki sanal dünyanın - Second Life ve World of Warcraft - kullanıcı bloglarında ve forumlarında bir araştırma yapılmıştır. Veriler, bu sanal dünyaların kendileri için ne anlama geldiği ve gerçek yaşamlarını nasıl etkilediği gibi sohbetleri de içeren, kullanıcıların çeşitli konulardaki deneyimlerini tartıştığı iki blog ve iki tartışma forumundan toplanmıştır. Elde edilen bulgular, bu sanal dünyaların, kullanıcılarına alternatif bir gündelik hayata sahip olma ve kaçış motivasyonlarını geçici olarak tatmin etme hissi sunabilmelerine rağmen, yoğun olarak yapılandırılmış olan gündelik hayattan kaçışın gerçek hayatın pazarlama kurumu da dahil olmak üzere kurumları ile birlikte sanal dünyaya da yayılmış olması nedeni ile başarılamayacağını ortaya koymaktadır. Bazı kullanıcılar için, sanal dünyalar egemen yapılardan geçici bir ayırım olabilirken bazıları için; olumlu bir öznellik sunmaya devam ettikçe, gerçek hayatın bir uzantısı olabilirler. Postmodern bir perspektiften, elde edilen bulgular, tüketicilerin bir seçeneği seçmeden ya da reddetmeden, seçim yapmak zorunda olmaksızın tüm olasılıkları deneyimleyebileceklerini de göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Sanal dünya, Çevrimiçi oyunlar, Tüketici davranışı

Jel Kodu: M31

1. Introduction

With the growth of Internet usage and consumption of the virtual worlds, people of the contemporary society have the freedom to experience alternative lives in which they have the power to be their own creators. Millions of people around the world have become part of the virtual worlds such as Second Life (more than 47 million users as of 2016)⁶ and World of Warcraft (10 million users as of 2015)⁷. These alternative lives might serve in the interests of the creators of these worlds, the marketers who use these mediums to communicate their messages, and the end users who immerse into this potentially more attractive world where they can experience not “given” but “self-created” bodies and lives. In literature, the motivations of creating alternative lives in these virtual worlds have been investigated mostly with a perspective of escapism in relation to the problems and difficulties of the real world (Evans, 2001; Warmelink et al., 2009). However, it may be interesting to investigate if the virtual worlds really provide what people are looking for. There is a possibility that, through time, people may find themselves entrapped also in these worlds with similar problems and difficulties they previously escaped from, specifically due to the dynamics of institutionalization that spread into the virtual domain. The question is: what is it that they are really escaping from or to. Considering the importance of the topic from a consumer research perspective, this conceptual paper, supported with secondary data from consumer blogs in these alternative worlds, aims to discuss the interplay between the real and the virtual, the deeper motivations of escapism and the search for meaning in life.

a. Conceptual Background

The virtual world

Kozinets and Kedzior (2009: 4) describes virtual worlds as “persistent, three-dimensional, networked computer represented spaces consisting of digital code and represented to people through a human-computer interface, most usually a keyboard for human input and a screen for computer output.” For the purpose of this research, we define the virtual worlds as the user-created life spheres formed through computer systems where a simulation of an alternative “reality” is experienced by its users. Today, through these virtual worlds, we are speaking of human bodies and lives unbounded not only physically but also mentally and

⁶ <https://danielvoyager.wordpress.com/2016/09/07/second-life-statistics-september-2016-update/>
accessed on 09.05.2017

⁷ <https://www.statista.com/statistics/276601/number-of-world-of-warcraft-subscribers-by-quarter/>
accessed on 09.05.2017

fictionally, having the freedom to choose from endless options to create a new identity, a new life and a new body form (Gupta and Richters, 2008).

Venkatesh et al. (1998) argue that the virtual world is an “as if” environment just like a simulator, which provides us with the opportunity to have a real-life experience without bearing the cost of our mistakes. On one hand, one could expect that this representation of the real-life cannot be a perfect substitute of it as the technology to represent it is not perfectly existent (without the senses of touch, smell, and taste for the time being); thus, it may be less valued compared to a real-life experience. On the other hand, one could also argue that, despite the limitations of the current technologies, the simulation may become superior to the real with its endless opportunities to make people feel like they have all the control and power to reach the unattainable.

Creating a new world to live in and an alternative life where one may have more pleasant experiences is a double edged sword as the effects of this virtual life may have negative consequences such as procrastination, dissatisfaction with the real life, and alienation from society. Yet, before taking a stance on the question of whether virtual life is posing a threat to real life, an essential question which needs to be answered is: what are the motivations behind creating an alternative life which may be more meaningful for its users?

b. Escapism

One of the fundamental motivations behind the consumption of the virtual spheres is largely argued in literature to be escapism (Yee, 2006; Warmelink et al., 2009; Calleja, 2010). An important contribution in consumer research comes from Hirschman (1983) who argues that the motive behind consumers’ hedonic activities is to escape from their everyday lives and the reality. Modern structures of life such as going to work every day at a certain hour, taking children to school, shopping for necessities, or paying the bills may create a burden on people (Atik and Vicdan, 2012). Transformations in modern culture suggest that consumers start moving away from searching the best order of life and increasingly engage in the creation of meaningful life experiences (Firat and Dholakia, 2006). Virtual worlds, thus, may serve as a new consumption venue through which consumers may find new meanings and alternative possibilities for organizing their lives (Firat and Dholakia, 1998).

According to Warmelink et al. (2009), in order to reveal escapism, at least two comparable contexts are needed, one of which, as we focus here, is the daily life with mundane activities and the other is the context that people create through activities to escape it, with cause-based and effect-based motivations. Cause-based motivations are often related to motivations which are aimed at taking a break from the mundane activities and relieving the stress. According to Katz and Foulkes (1962), alienation and meaninglessness are the main

dynamics which produce the desire to escape. The meaninglessness of the real life may direct individuals to search for new ways of living and escaping from their current contexts. Escaping from the meaninglessness of the everyday life, and searching for alternative contexts to find meaning can be a reason for immersing into virtual worlds. In fact, escapism requires becoming absorbed by the context in order to ensure a full psychological immersion (Mathwick and Rigdon, 2004; Addis and Holbrook, 2010).

On the other hand, effect-based motivations may be pleasure seeking and daydreaming, which is mostly about creativity, imagination and enjoying an alternative reality. Warmelink et al. (2009) also argues that everybody can be considered as an escapist as all minor departures from the real life can be an escape, including drinking a cup of coffee or surfing on the internet. In the case of escapism considering the virtual life, motivations could be both cause-based, as escaping from the daily routines and problems, and effect-based as having the joy of creating an alternative life.

In literature, the word escape has been used both with positive and negative connotations, but the virtual world and game research has often focused on the negative discourse, which is mostly about the consequences of breaking the mundane, procrastination and addiction (Evans, 2001). In case of procrastination, addiction, denying the real life problems, avoiding the mundane, loss of control or devoting all the time to fantasy, escapism may eventually become an unhealthy activity (Warmelink et al., 2009).

On the other hand, with a positive connotation, escapism may be evaluated as a way to take our minds off of things, daily activities and problems and may help people, providing a sense of relief and entertainment (Evans, 2001; Yee, 2006; Warmelink et al., 2009). Hirschman (1983) argues that individuals may engage in escapist activities in order to cope better with unhappy realities or events, finding and/or creating a place where there is a more desirable state of being compared to unpleasant experiences of real-life. Therefore, these escapist activities may be serving as “anxiety reduction mechanisms” (Hirschman, 1983:64). The critical questions we would like to investigate here is: can one truly escape? Do these virtual realities provide the relief and the meaning of life one is looking for? Can it be forever or temporarily? Since the search for meaning is an essential reason for escaping from the real life (Evans, 2001), we need to look deeper in the conceptualizations of meaning and everyday life to answer these questions.

c. An Existentialist Conceptualization of the Meaning of Life

“The struggle itself toward the heights is enough to fill a man’s heart. One must imagine Sisyphus happy (Camus, 1955:78).”

The discussions about the meaning of life date back to the ancient times with Socrates's search for a rational understanding of the human beings' condition in the world. In addition to the attempts to find a rational explanation to the problem of having a meaningful life, an important stream in the existential sociology literature discusses that the human beings are not merely rational, but have strong elements of emotionality and irrationality, and they often act on the basis of their feelings or moods (Adler et al., 1987). Therefore, to have a better understanding of the struggle of people to find meaning in life, emotional and irrational aspects should be taken into consideration rather than trying to find reasonable explanations. In Albert Camus' terms, "absurd" arises out of this failure of the reason to explain the world, and particularly out of our attempts to make sense of a world which is senseless.

In "The Myth of Sisyphus" (1955), Camus joins the discussions about the meaning of life and makes an attempt to answer the most important philosophical problem, which is the suicide. It is a search for finding meaning in life; however, an attempt at finding meaning in life through "reason" causes an absurdity. Absurd is hidden in the gap between the dreams of a good life and the reality, and the divorce between wo/man and her/his life. It emerges from our attempts to make sense of life through reason and the unreasonableness of the world. According to Camus; "This world in itself is not reasonable, that is all that can be said. But what is absurd is the confrontation of this irrational and the wild longing for clarity whose call echoes in the human heart (Camus 1955:15)."

According to Camus (1955), absurd is a tension between the desire for a good, beautiful life and the existential condition of the human being on this planet. So what should the human being do to find meaning and happiness in life, given her/his absurd condition? Camus argues that nihilism or suicide is not the solution to this existential problem as he states that "The absurd dies only when we turn away from it (1955:36)." The things that give life its meaning, the things that are the answers to the question of how to turn away from absurdity are "consciousness and revolt". He argues that, "Revolt gives life its value. Spread out over the whole length of a life, it restores its majesty to that life... Metaphysical revolt extends awareness to the whole of experience (1955:36)."

He explains the consciousness and revolt through the story of the Sisyphus:

"At the very end of his long effort measured by skyless space and time without depth, the purpose is achieved. Then Sisyphus watches the stone rush down in a few moments toward that lower world whence he will have to push it up again toward the summit. He goes back down to the plain. It is during that return, that pause, that Sisyphus interests me. That hour like a breathing-space which returns as surely as his suffering, that is the hour of consciousness. At each of these moments when he leaves the heights and gradually sinks

toward the lairs of the gods, he is superior to his fate. He is stronger than his rock (Camus, 1955: 36)."

According to Camus, Sisyphus is the proletarian of the gods. He is not different from any of us, any workman doing the same tasks each and every day, and trying to find meaning in life. Camus argues that, it is the consciousness of our condition, of our struggle in our everyday lives which is the first step for the individual revolution and victory. In order to transform our lives and the society, consciousness and metaphysical revolt should be the guiding light. Then, why can't we still find meaning in everyday life as it is suggested by Camus? How conscious are we about our condition? Why have we failed in turning away from absurdity? Are we trying to find reasonable explanations, disregarding our emotions and irrationalities? Or, is it the way "the everyday life" is constructed in the modern society? What could be the role of modern institutions in this construction?

d. The Construction of Everyday Life

To have a better understanding of these inquiries, we should look in-depth to the concept of everyday life and how it is constructed. Through an existentialist point of view, in a similar vein with Camus, Lefebvre (1992) defines the everyday life by lived experience. The reality cannot be defined only through reason, and the everyday experience is the key to develop a thorough understanding on the condition of the human. He argues that human freedom cannot be experienced within the dominating political and economic spheres of life. Consequently, one can be free only in the domain which is outside the institutional frames. He calls this domain "the everyday life". This sphere is the one which can be considered as disorganized, informal and chaotic, which means that this domain is not controlled by the economic and political structures and institutions of the modern society. According to Lefebvre's definition; "Everyday life, in a sense residual and is defined by what is left over after all distinct, superior, specialized, structured activities have been singled out... and it is in everyday life that the sum total of relations which make the human – and every human being – a whole takes its shape and its form (1992: 97)."

However, Lefebvre further claims that the everyday life has been constituted in such a way that, rather than being the realm of freedom and meaning, it has become a province of organizations, a time for self-regulation through an organized structure of production and consumption. Thus, institutions play

a great role in the construction of the everyday life. This degraded everyday life from being the domain of freedom and meaning, to being the domain of institutions, losing its essence. Here, we are using the concept of institution in its sociological sense: “An institution is not simply a set of practices undertaken by a group of people—say politicians in the case of the nation-state and marketers for marketing—but a way of organizing a sphere of life constructed by and for members of society (Atik and Firat, 2012: 836.)” Our daily lives, which may have lost its essence for many of us, are institutionalized in every sense. We are dieting and exercising for the thin ideal that the advertised messages impose; we are using the day and night creams to look younger; we are dining where it is most popular and driving luxury cars for social visibility; we are watching the movies and the soap operas that companies propose to us; we are believing in the often sided news of the media; we are entertaining ourselves in shopping malls, and more. Thus, we are endlessly living in institutionally constructed realities, losing our own essence and meaning. We often seem to surrender to this artificially constructed everyday life without reaching the consciousness that Albert Camus suggests, nor revolting to it. As suggested by Poster (2002), the everyday life can be the refuge of meaning only through a transformation from being the domain of passivity and consumption to being the domain of freedom and resistance.

To sum up, those of us who fail to find meaning in everyday life may look for an escape in various forms among which virtual life is an alternative as the context of this study. This new life can be the domain of freedom and resistance against the political, social and economic institutions, dominating the real everyday life experiences. In this way, individuals can escape from the meaninglessness of the real life and live in a more meaningful, self-created domain. However, our inquiries look further into: How long this joyful experience may last? Does the virtual world provide what one is looking for? What is the degree of institutionalization in the virtual world? Is the meaning lost after a while in these new alternative life spheres as well? What happens then?

To develop a deeper understanding of our inquiries, we first tried to explore the reasons why people are escaping from their real everyday lives and their expectations from their second lives, supported with data from consumer blogs in these virtual worlds.

2. Methodology

Our research aims to take a closer look at the experiences of the users (members) of these virtual worlds to have a deeper understanding on the interplay between the virtual and the real. A qualitative approach was adopted to understand the meaning creation process, the role of escapist motivations in this process and how long the alternative life spheres can provide the user with meaning under the effects of the institutionalization of these domains.

We conducted a research in consumer blogs and forums of two virtual worlds selected according to the number of subscribers: Second Life and World of Warcraft (47 million and 10 million respectively). The data was collected through two blogs and two discussion forums in which users of these virtual worlds discuss their experiences about various topics ranging from gaming tools and techniques to conversations about what these virtual worlds mean to them and how they affect their real lives. Due to the sizable data available in these forums, we limited the period to one year (2014-2015) and investigated the textual data in the relevant discussion topics that took place during this period.

All discussion topics in these forums for the given period were investigated one by one to identify the relevant topics. A qualitative approach was adopted in the data analysis, as the research questions require a humanistic approach. The posts in each discussion topic were included in the data, carefully examined by the researchers and coded initially to reach the basic categories. Nvivo 8 software was used to ensure the systematic coding of the data, especially in the first and second stages of the iterative coding process. Then, through continuous comparisons, similarities and differences between the categories were discovered (axial coding process, as suggested by Carson et al., 2001). Finally, the main themes were derived which are presented as the main findings of this research in the following section.

3. Findings

a. The Charm of the Virtual Worlds

Among the reasons why people wish to escape from their real lives are the burden, chaos, and boredom of their everyday routines. Then, the self-created virtual sphere becomes a place to cheer up:

...Because I am not happy with my real life. If I had an exciting job, a happy family life, real good friends and no health problems, also, if I did not live in a huge city, noisy, crowded, dirty and aggressive environment, I would maybe not be in SL (Second Life). I said MAYBE, because even if my life was fulfilled with happiness, I might just be in this virtual world for the creative and dream opportunities SL has to offer. But I would not spend so much time inworld, tho.

You can escape from or you can escape to. It's one of those "glass half full or empty" things. Most of the time, I am escaping to SL to do creative things that I can only do in the virtual world. Some days, though, SL's just a good place to hide and regroup -- an escape from the chaos and idiocy of RL (real life). (Rolig Loon)

This new self-created context can be used as an escape from the bitter reality and become an attractive medium for people whose real lives are less than the ideal life in their minds

(Solomon and Wood, 2009). Besides these cause-based motivations, effect-based motivations could also be at work, having the joy of doing creative things (Warmelink et al., 2009):

That's why it's called "Second Life"! You can be whatever you like in here, create totally different persona than you are in RL! Be whatever you like, from plywood box that just sits there and looks inert or super speedy alien that buzzes around, you can be male in RL and female in SL, or other way around, you can be 80yo rl and RP as 12yo kid in SL! Choice is yours to act like something/someone you are not in RL, personality/look/gender/species or be same as you in RL!!! SL is not a game, games have a goal, fixed characters with limited development ability, levels that are premade by game makers etc. SL does not have that, it is 3d world with community of various residents, it is 99% resident made content and endless possibility of your second persona development, you choose what you will be and how will you act!! (Min Barzane)

After logging into these virtual worlds, the first action of the user is to create an avatar which is the representation of the user's body in this new world, and this-re-embodiment process has no limits as the users have the opportunity to select and assemble body parts from countless alternatives (Kozinets and Kedzior, 2009). In a sense, the user is redefining her/his social existence. The endless opportunities for creating her/his own body allows an individual to experiment many different body parts, bodies, sexes and identities. This postmodern representation of the body is, in a sense, a celebration of freedom from restrictions (Kolko, 1999). Although, we have attempts to alter our physical appearance through a variety of tools such as cosmetics or plastic surgery in real-life, a considerable effort needs to be devoted to realize this change, and the consequences of these attempts are often not reversible. However, in the virtual world, people are freed from the paradox of choice as there is no cost of making a wrong decision. This also supports the suggestions of Shankar and Fitchett (2002:512) that consumers will reject the discourse of having and embrace a "marketing of being": goods and services will be valued by consumers on the basis of their ability to facilitate a positive sense of being and identification," which the virtual worlds very much provide. Then, the question becomes: how real can these new forms of being be?

b. Interplay of the two Worlds: How Real Can the Virtual Become?

Following the above inquiry, we explore here how much a substitute a virtual life experience can be for the real. For some, it can be as real as the real life itself or even better:

Actually, I consider Second Life a Reality. It is just that it is taking place in a Virtual World. I am not interacting with a computer. I am interacting with other people, Residents of Second Life. It does afford me the ability to explore other life styles in ways

that I can't in the real world in a safe environment. Should I discover I don't like something I can always click the red X at the top of my screen. There were sides to me that I learned how to express in SL that might have been much more difficult to do in the real world. I feel more unified as a person. (Perrie Juran)

While this is definitely not a copy of my RL physique, my avatar is "me" in a very deeply-rooted sense. Sometimes I think, that it is more "me" as an expression of my inner self, than my body in RL. (Deirdre Boyer)

As Venkatesh, Meamber and Firat (1998) argues, the virtual world is an “as if” environment just like a simulator. Sometimes, this simulation becomes superior to the real with its endless opportunities to make people feel like they have all the control and power to reach the unattainable:

As my avatar flies around the fantastic world of Faery Crossing, I wonder how many people here would rather choose Second Life over their real life. Who wouldn't prefer the fun and controlled environment of a game over our often haphazard lives in reality? In reality, my body is limited, my appearance more or less fixed, my position in society dictated by my background and education. In virtual worlds, I am able to recreate myself to my desire. I can play as a more confident, better looking, and braver version of myself. I can work dream jobs here that I may not be qualified for in real life, make friends with strangers who I would not have approached before, purchase luxury items that were once out of my reach. There is something addictively satisfying about these possibilities. Playing in the virtual world, we regain a sense of control over our lives. These possibilities make the virtual world very seductive, even genuinely addictive, to some gamers. If Second Life offers you a dream world, why would you ever leave? (Minty)

For some, it could even become a life saver:

*A dear friend of mine used to say (and have in her profile), "SL is my "do over" - how I would like to live my life if I could do it all again. "SecondLife" to her didn't mean "not real life," it meant "a second chance." We had been friends for 15 years and she had been very ill for most of that time. In the last few years of her life, SL *was* her "life" as she was bedridden; it was her sole outlet for socializing, being the businesswoman she had been in RL, etc. Unfortunately she died last Nov. (Reality check)*

Despite the previously discussed potential downsides (such as procrastination and addiction) of spending too much time in the virtual, we also observe that these virtual experiences can have positive effects on the real life to a certain degree and for some people:

I'll confess that I have enjoyed a personal transformation due to the confidence I've gained through my experiences in Second Life. When I began playing SL, I was more than twenty

pounds heavier, with shorter hair, and had suffered a minor crisis of confidence caused by a company re-org that orbited my career into a professional planetary tailspin. Yet now, over a year and a half later, I've slimmed down, grown my hair to match the length of my avatar and landed my dream job. And I'm not alone here; I've heard countless tales of friends who likewise have been motivated to match the model of their online personas by exercising and exhibiting increased confidence in their personal and professional lives. On the flip side, I've also suffered from melancholy and minor depression when I've experienced loss, pain, or loneliness within Second Life. (Candygarden)

In a sense, executing the dreams and fantasies of the real world in a second (virtual) life, witnessing the fantasy to be attainable, one can gather the strength to fight back in the real world to achieve that ideal being; in the above case, ideal physical being. We can say that for some, the achievements and satisfactions of the second life can increase the joy of life in general and provide enthusiasm for the real.

Another interesting point here is that the participant of the second life brings her real life fantasies to virtual and these fantasies, which is related to ideal physical beauty here, are often endorsed by modern institutions such as advertising in fashion or cosmetics, which promote instructions for weight management and physical appearances, reinforcing these as essential for women's self-esteem and social success (e.g. Bordo, 1993; Wolf, 1991). Accordingly, women are under the influence of these images, trying to fit in, still in their second lives. "Since the media often constructs simulated identities, based around product and brand ensembles, which are portrayed as successful, healthy, secure, happy, youthful, and sexy, consumption sometimes becomes a source of false promises (Murray, 2002: 436)." Coming back to Lefebvre's (1992) argument; if one can be free only in the domain which is outside the institutional frames; then, an interesting question arises: How long this joyful experience may last in the virtual? Can one truly escape from or to?

I am still not sure if SL influence is positive or negative on my RL. What I know is that FOR SURE SL affects my RL in many ways. I must confess I have two avatars in SL. The first avatar I created is beautiful, but after a while I find out that her life was becoming so much as my RL. A stable relationship, good friends, a family, a house... and I suddenly realized I was not happy with that, I was replicating myself... and I found out that I wanted to be different from my RL. That's why I created Candy. She is different from me, beautiful but different. I am trying to find out other aspects of my personality through her. So basically, I got a second life to "escape" from my RL and now I have a third life to "escape" from my second life. Should I need a psychologist?? Lol (Candycandy)

One can escape temporarily; the virtual world may provide temporary satisfaction, but the search never ends. Besides the entrapping role of institutional frameworks, Fiske (1989) argues from a different perspective that in Western societies people see time as linear, forward moving, productive of change, and this brings the social sense of progress, improvement and development. This modern ideology of progress could be the engine for this restless search and longing for an imaginary or an altered state of existing in life. Consumption objects or in this context virtual lives become “a bridge to displaced meaning and an idealized version of life as it should be lived (McCracken, 1988: 110).”

c. Dominating Role of Institutions in the Virtual

Even though we know that the institutions of the real life such as the market system have already started to diffuse to the alternative lives through the emergence of real life brands and corporations (e.g. IBM headquarters), the degree of institutionalization seems to increase day by day; for instance, having stores powered by Amazon.com or fashion designers, making millions of “real” dollars through selling their creations. For some, all this institutionalization makes Second Life a less attractive world, losing its essence just like the “real everyday life”:

I too struggle with body image in TAW (the actual world, as I like to call it), and SL. My original avatar, used for the past two years, was an emaciated, elongated version of my too thin teenage self. I have recently created an avatar shape that is more appropriately proportioned for an actual, normal human figure. As a result, I look too short, and not busty enough, or long-legged enough, to fit in with the SL “ideal” woman. Why must this feeling of needing to be perfect follow us even into virtual worlds? What has our society done to us, most especially to women, it seems, when such a high premium is placed on physical perfection? (Dared)

As it is revealed above, the ideal body image which is a product of the contemporary market system is transferred to Second Life as well as many Second Life users claim that an attractive avatar is the key to building social and romantic relationships. The ideal beauty image and the desire for physical perfection follows women to the virtual world, making them try to adhere to the norms of the contemporary society in terms of how to look and act. These norms, in fact, limit the choice to construct one’s avatar as s/he wish, as the desire for social conformity and likability may dominate over the desire for the sense of freedom.

Surprisingly, this desire for creating a “socially acceptable and likable” body goes so far that we witness the emergence of companies who focus on changing one’s real body to look alike her/his avatar through preparing a personal reshaping plan with the idea that the avatar may reflect the ideal beauty/self in one’s mind. This shows us the increase in the level of interaction between the real and the virtual, which eventually leads to the increase in the

level of social and institutional structures reshaping this alternative life and turning it into an extension of the real life.

One day I went to rent a place as my sleazy-dressed av, and they questioned my ability to pay, and went into a long-winded diatribe of what would happen if I didn't, and perhaps I should look for a "more economical" home, and it was clear they didn't want me there....so I logged back in as my upscale av in evening gown....and they practically bent over backwards, and offered a week's free rent.(Fury)

Even though Second Life is created as an alternative everyday life, and used by some of its users with escapist motivations such as staying away from the burdens and problems of the real everyday life, it can also be argued that a real escape from the structured, constituted everyday life may not be achieved as the real everyday life spreads to the virtual world. In this case, the upscale looks of the user's avatar provides her/him likability and respect, which means that the materialist motivations in social interactions and communications are carried to the virtual sphere too. If one needs to buy a gown with lindens s/he buys with her/his "real money" to be treated properly, it can be argued that this alternative life is also becoming just like the "real" everyday life which s/he wanted to escape from. In addition, it can be accepted as strong evidence to the existence of a market system there, in every sense.

However, contrary to real life, it can be argued that people still have the choice to stay away from the market system or protect themselves from its side-effects through not participating in the system. Yet, in that case, the freedom of creating one's life totally according to her/his desires will be constrained by the very well-known rules and structures of the everyday life, which means that we're no more speaking of a domain which gives people the opportunity for freedom and escape.

4. Conclusion

"A good traveler has no fixed plans and is not intent upon arriving. - Lao-Tzu"

We would like to end our discussion by coming back to Camus' argument that it is the consciousness of our condition, of our struggle in our everyday lives which is the first step for the individual revolution and victory. As revealed by the findings of this study and the previous studies in the domain of consumer research, it is not possible, in any meaningful sense, to escape market relationships; rather people can inhabit liberated spaces and resistance and empowerment may take place within the logic of the market (Kozinets, 2002; Peñaloza and Price, 1993). For some, these spaces can be a temporary separation from dominant structures, which the virtual worlds partly provide. Others may fully commit to a consumption lifestyle so long as it continues to deliver a positive subjectivity, i.e. people 'like'

being consumers (or at least they continue to think they do) – like the handicapped girl who died.

Postmodern perspectives also contribute here as consumers start moving away from searching the best order of life and increasingly take part in experiencing and experimenting with alternative life modes (Firat and Dholakia, 2006). This means that consumers do not have to choose if they do not like to but experience all, without necessarily rejecting or committing to one choice (Atik and Vicdan, 2012). We would like to come back to the above quote: “A good traveler has no fixed plans and is not intent upon arriving. - Lao-Tzu” There is not a perfect world where we can come into existence, but on the pathway to it, during our struggle in our everyday lives where the meaning lies if one can be conscious about it (Camus, 1955).

To summarize, with the hope to stimulate further discussion and research, this paper conceptually and rather philosophically, tried to investigate the deeper motivations behind escapism in the search for meaning within the context of the virtual worlds. As a future research direction, we suggest a systematic empirical research with the consumers of these worlds to show the different degrees of escapism and broader effects of real/virtual interactions.

REFERENCES

- Addis, Michela and Morris B. Holbrook (2010).** "Consumers' Identification and Beyond: Attraction, Reverence, and Escapism in the Evaluation of Films"; *Psychology & Marketing*, 27(9), p. 821–845.
- Adler, Patricia A., Peter Adler and Andrea Fontana (1987).** "Everyday Life Sociology"; *Annual Review of Sociology*, 13(1), p. 217-235.
- Atik, Deniz and A. Fuat Firat (2012).** "Fashion Creation and Diffusion: The Institution of Marketing"; *Journal of Marketing Management*, 29(7-8), p. 836-860.
- Atik, Deniz and Handan Vicdan (2012).** "The Interplay of Culture(s) of Freedom in the Bazaars of Italy and Turkey"; *Journal of International Consumer Marketing*, 24(1-2), p. 100-118.
- Bordo, Susan (1993).** *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body*, Berkeley: University of California Press.
- Calleja, Gordon (2010).** "Digital Games and Escapism"; *Games and Culture*, 5(4), p. 335-353.
- Camus, Albert (1955).** *The Myth of Sisyphus and Other Essays*, New York: Vintage Books.
- Carson, David, Audrey Gilmore, Chad Perry and Kjell Gronhaug (2001).** "In-depth interviewing", In *Qualitative Marketing Research* (ed. by D. Carson, A. Gilmore, C. Perry & K. Gronhaug), p. 73–91, London: Sage.
- Evans, Andrew (2001).** *This Virtual Life: Escapism and Simulation in Our Media World*, London: Fusion Press.
- Firat, A.Fuat and Nikhilesh Dholakia (1998).** *Consuming People: From Political Economy to Theaters of Consumption*, London: Routledge.
- Firat, A.Fuat and Nikhilesh Dholakia (2006).** "Theoretical and Philosophical Implications of Postmodern Debates: Some Challenges to Modern Marketing"; *Marketing Theory*, 6(2), p. 123-162.
- Fiske, Susan (1989).** "Examining The Role of Intent: Toward Understanding its Role in Stereotyping and Prejudice", In J. Uleman & J. Bargh (Eds.), *Unintended Thought: The Limits of Awareness, Intention, and Control*, p. 253–283, New York: Guilford Press.
- Gupta, Jyotsna Agnihotri and Annemiek Richters (2008).** "Embodied Subjects and Fragmented Objects: Women's Bodies, Assisted Reproduction Technologies and the Right to Self-Determination"; *Journal of Bioethical Inquiry*, 5(4), p. 239-249.

Hirschman, Elizabeth C. (1983). "Predictors of Self-Projection, Fantasy Fulfillment and Escapism"; *Journal of Social Psychology*, 120(1), p. 63-76.

Katz, Elihu and David Foulkes (1962). "On the Use of the Mass Media as Escape: Clarification of a Concept," *Public Opinion Quarterly*, 26(3), p. 377-388.

Kolko, Beth E. (1999). "Representing Bodies in Virtual Space: The Rhetoric of Avatar Design"; *The Information Society*, 15(3), p. 177-186.

Kozinets, Robert V. (2002). "Can Consumers Escape the Market? Emancipatory Illuminations from Burning Man"; *Journal of Consumer Research*, 29(1), p. 20-38.

Kozinets, Robert V. and Richard Kozmin (2009). "I, Avatar: Auto-Netnographic Research" in N.T. Wood and M.R. Solomon (Eds.), *Virtual Social Identity and Consumer Behavior*, p. 3 – 19, New York: ME Sharpe.

Lefebvre, Henri (1992). *The Critique of Everyday Life*, Vol. I. London: Verso.

Mathwick, Charla and Edward Rigdon (2004). "Play, Flow, and the Online Search Experience"; *Journal of Consumer Research*, 31(2), p. 324-332.

McCracken, Grant (1988). *Culture and Consumption*. Bloomington: Indiana University Press.

Murray, Jeff B. (2002). "The Politics of Consumption: A Re-Inquiry on Thompson and Haytko's (1997) "Speaking of Fashion"; *Journal of Consumer Research*, 29(3), p. 427-440.

Peñaloza, Lisa and Linda Price (1993). "Consumer Resistance: A Conceptual Overview"; *Advances in Consumer Research*, 20(11), p. 123-128.

Poster, Mark (2002). "Everyday (virtual) life"; *New Literary History*, 33(4), p. 743-760.

Shankar, Avi and James A. Fitchett (2002). "Having, Being and Consumption"; *Journal of Marketing Management*, 18(5-6),p. 501-516.

Solomon, Michael and Natalie T.Wood (2009). "Introduction: Virtual Social Identity – Welcome to the Metavers" in N.T. Wood and M.R. Solomon (Eds.), *Society for Consumer Psychology*. New York: M.E. Sharpe.

Venkatesh, Alladi, Laurie Meamber and A. Fuat Firat (1998). "Cyberspace as the Next Marketing Frontier (?) – Questions and Issues", in S. Brown and B. Turley (Eds.), *Consumer Research: Postcards from the Edge* (p. 301-321). New York: Routledge.

Warmelink, Harald, Casper Hartevelde and Igor Mayer (2009). *“Press Enter or Escape to Play: Deconstructing Escapism in Multiplayer Gaming”*; Proceedings of DIGRA 2009, p. 1-9.

Wolf, Naomi (1991). *The beauty Myth: How Images of Beauty are Used Against Women*”, New York: Anchor Books.

Yee, Nick (2006). *“Motivations for Play in Online Games”*; *Journal of Cyberpsychology and Behavior*, 9(6), p. 772-775.

BEYKOZ AKADEMİ DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

1. Beykoz Akademi Dergisi, 6 ayda bir yayınlanan, hakemli bir dergidir. Dergi, her yılın Haziran ve Aralık aylarında yayınlanır.
2. Beykoz Akademi Dergisi Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılmış eserleri kabul eder. Türkçe yayınlanan eserlerde normal özet dışında İngilizce genişletilmiş özet sunulur.
3. Beykoz Akademi Dergisi'nde yayınlanacak eserler makale (article) ve kitap (book review) olmak üzere iki gruba ayrılır. Her iki gruptaki yazılar hakem değerlendirmesine tabidir.
4. Yayınlanması amacıyla dergiye gönderilecek eserler, daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış veya gönderildiği tarih itibariyle yayınlanma amacıyla hakemlik sürecinde olmayan çalışmalar olmalıdır.
5. Değerlendirme süreci, yazar tarafından eserin Beykoz Akademi Dergisi'nin resmi editör adresine elektronik yoldan iletilmesiyle başlar. Bunun dışında herhangi bir yoldan eser kabulü yapılmaz.
6. Beykoz Akademi Dergisi'nde yayınlanacak tüm makaleler, yazarın kimliğinden haberdar olmayan iki hakemin denetiminden (double-blind review) geçer. Hakemlerin raporları, hakemlerin kimlikleri saklı tutularak yazara iletilir ve gerekli görülen durumlarda yazardan düzeltmeler istenir. Hakemlik sürecine giren bir eserin dergide yayınlanıp yayınlanmayacağına editör tarafından, hakemlik sürecinin tamamlanmasından sonra karar verilir.
7. Dergiye gönderilen yazıların ön değerlendirmesi editör tarafından, yazının teslim edildiği tarihten itibaren iki hafta içerisinde yapılır ve şekil şartlarını sağlamayan ya da konu bakımından Beykoz Akademi Dergisi'nin yayın kapsamıyla uyumayan yazılar geri çevrilir. Eğer editör tarafından yazının şekil şartlarını sağladığı ve Beykoz Akademi Dergisi'nin yayın kapsamıyla uyduğu düşünülürse, hakemlik süreci başlatılır ve yazara bu yönde bilgi verilir. Hakemler yazıyı değerlendirir ve raporlarını editöre sunarlar. Bu noktada yazının
 - a. yayınlanmasının mümkün olmadığına,
 - b. kapsamlı düzeltmelerle birlikte yayınlanabileceğine,
 - c. küçük düzeltmelerle yayınlanabileceğine veya
 - d. mevcut haliyle yayınlanabileceğinekarar verilmiş olabilir. Bu karar, anonim hakem raporlarıyla birlikte yazara iletilir. Eğer yazıda düzeltme istenmişse, kapsamlı düzeltmeleri tamamlamanın süresi bir ay, küçük düzeltmeleri tamamlamanın süresi iki haftadır.
8. Yazar, hakemlik sürecinin herhangi bir noktasında yazısını gerekçe göstermeksizin geri çekebilir. Hakemlik sürecini başarılı biçimde tamamlayan eserler yayın aşamasına gelir ve yazardan yayınlanması için son onayı alınır. Bu noktadan itibaren yazının telif hakları Beykoz Akademi Dergisi'ne geçer ve yazar tarafından geri çekilmesi olanaksız hale gelir.
9. Beykoz Akademi Dergisi'nde yayınlanan eserler için herhangi bir telif ücreti ödenmez.
10. Beykoz Akademi Dergisi, hiçbir şart altında makalelerin hakemlik sürecine sokulması ya da yayımlanması için yazardan ücret talep etmez.
11. Editörlük ya da hakemlik sürecinin herhangi bir noktasında intihal içerdiği tespit edilen eserler derhal, bu gerekçeyle reddedilir.
12. Beykoz Akademi Dergisi'ne yayınlanma amacıyla eser gönderen kişiler bu ilkeleri okumuş ve kabul etmiş sayılırlar.

BEYKOZ AKADEMİ DERGİSİ'NDE YAYINLANACAK ESERLERDE ARANACAK OLAN ŞEKİL ŞARTLARI

1. Biçim ve Sunum

- a. Eserler Microsoft Word programının son sürümünde yazılmış olmalıdır.
- b. Eserlerde başlığın altında yazar(lar)ın, adı soyadı bulunmalıdır. Birden fazla yazar bulunması durumunda yazarlardan ismi ilk sıraya yazılacak olan yazar aynı zamanda makalenin sorumlu yazarı (corresponding author) olacaktır.
- c. Yazar(lar)ın bağlı bulunduğu kurum, varsa akademik titr ve elektronik posta adresi ilk sayfanın dipnotlarında belirtilmelidir.
- d. Eserin başında, Türkçe ve İngilizce olarak 500'er kelime Özet ve Abstract sunulmalıdır. Özet ve Abstract'ın sonunda, 3-5 adet anahtar kelime, JEL kodlarıyla birlikte alfabetik sırayla verilmelidir.
- e. Eserin başlığı, tamamı büyük harfle ve koyu yazılmalıdır. Eser içerisinde başlıklar üç seviye olmalı ve aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi biçimlendirilmelidir. 3. alt seviyeden daha derin başlık açılmamalıdır.

ESER BAŞLIĞI

1. Bölüm Başlığı

a. Alt başlık

i) Madde

- a. Eserin tamamı,Calibri fontla, 11 punto, 1,15 satır aralığı ve paragraflardan sonra 10 nokta boşlukla yazılmalı, metnin tamamı sola yaslanmalıdır.
- b. Eserlerde yer alacak tablolar ve şekiller kendi gruplarında ayrı ayrı numaralandırılmalıdır (Tablo 1, Tablo 2 vb.). Tablo ve şekil başlıklarının "İlk Harfleri Büyük" yazılmalıdır. Tablo başlıkları tabloların üstüne, şekil başlıkları şekillerin altına yazılmalıdır. Özgün olmayan tablo ve şekillerde muhakkak obje uygulanmakta olan güncel kurallar dikkate alınır.

2. Metnin İçinde Kaynak Gösterilmesi

- a. Beykoz Akademi Dergisi'nde yayınlanacak eserlerde kaynaklar dipnotlarda değil, metnin içerisinde gösterilir. En temel halinde bu gösterge yazarın soyadı eser yılı ve kaynak gösterilen yerin eserdeki sayfa numarası şeklinde yapılır (Boratav, 2010: 35).
- b. Eğer aynı noktada birden fazla esere atıf yapılacaksa atıflar parantez içerisinde ve noktalı virgülle ayrılarak, yazarın soyadına göre alfabetik olarak sıralanır (Boratav, 2010: 35; cem, 1974: 122).
- c. Eğer iki yazarlı bir kaynağa atıf yapılacaksa yazarların soyadı kaynaktaki sırayla verilir ve birbirlerinden "ve" bağlacı kullanılarak ayrılır (Hinderink ve Kıray, 1970: 140).
- d. Eğer ikiden fazla yazarlı bir kaynağa atıf yapılacaksa, yazarlardan yalnızca birinin soyadının ardından "vd" (ve diğerleri) kısaltması kullanılır (Oyan vd., 2001: 25).

- e. Aynı yazarın birden fazla eserine atıf yapılacaksa yazarın soyadı bir kez kullanılır ve atıf tarih sırasına göre yapılır (Boratav, 1986: 41; 2010: 35).
- f. Aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayınlanmış birden fazla eseri kaynak gösteriliyorsa, bu eserler yılın sonuna küçük harf eklenerek sıralanır (Boratav, 1995a: 23).
- g. Eğer yazarın ismi metin içinde geçerken atıf yapılıyorsa parantez içerisinde tekrar yazılmaz ve atıf, yazarın isminden hemen sonra değil, atıfın yapıldığı kelimenin sonrasına konur: Boratav'a göre (2010: 35).
- h. İstisnai olarak, dipnotta atıf yapılacaksa, aynı kurallar uygulanır.

3. Alıntılar

- a. Metin içerisinde yapılan her türlü alıntı, bir cümlenin parçası dahi olsa "*tırnak içinde ve italik*" yazılır ve uygun biçimde atıf yapılır.
- b. İki tam cümleyi geçen alıntılar ayrı bir paragraf olarak, tırnak içine alınmadan ve 10 punto boyu ile *italik* yazılmalıdır. Bu durumda atıf alıntının sonunda, aynı punto boyutu ile ancak *italik* yapılmadan verilmelidir.
- c. Blok alıntılardan kaçınılmalıdır.

4. Dipnotlar

- a. Dipnotlar eser boyunca numaralandırılmalıdır.
- b. Dipnotlar, metin içinde bulunmasına gerek görülmeyen ancak ikincil öneme sahip olduğu için okuyucuya sunulması istenen konulara ayrılmalıdır.
- c. Dipnotlarda hiçbir şart altında şekil, tablo vb. sunulmamalıdır.
- d. Dipnotlar kesinlikle nokta ile biter.

5. Kaynakça

- a. Kaynakça yazar soyadına göre sıralanmalı, yazarın birden fazla eserinin kaynakçada yer alması durumunda eserler kendi içlerinde eskiden yeniye doğru sıralanmalıdır. Kaynakçanın her maddesinde yazar adı ve yıl kısmı **kalin** yazılır. Tarihsiz ya da yayın tarihi belirlenemeyen eserler "tarihsiz" şeklinde tarihlenerek "Anonim" isimli yazar tarafından yazılmış gibi kaynak gösterilmelidir.
- b. Kaynakça numaralandırılmamalıdır.
- c. Kaynakçanın her maddesinin sonuna nokta konur.

- d. Yayınlayan kuruluşun adı verilirken bu ismin “Yayınevi”, “Press”, “Publishers” vb. bölümü yazılmaz.
- e. Makale isimleri “Tırnak İçerisinde ve Baş Harfleri Büyük”, kitap isimleri *Baş Harfleri Büyük ve İtalik* yazılır.
- f. İnternet üzerinden erişilen ve değişebilir kaynaklarda (haber portalları, blog yazıları vb.) muhakkak erişim tarihi belirtilir.
- g. Makalelere yapılan atıflarda makalenin yayınlandığı periyodik yayının cilt ve numarası bu örnekler olmadan belirtilir ikincisi parantez içine alınarak belirtilir, ardından sayfa aralığı “s.” önekiyle verilir. Örneğin bir periyodik yayının 5. Cildinin 10. Sayısında 150 ile 200. sayfalar arasında yayınlanmış olan bir makale 5(10), s. 150-200 olarak gösterilir.
- h. Her durumda yazarın ismi Soyad, Ad olarak yazılır. İki yazar varsa isimleri orijinal kaynaktan verildiği sıra ile verilir ve ikinci yazarın ismi “ve” bağlacından sonra Ad Soyad şeklinde yazılır. Üç veya daha fazla yazar olması durumunda aynı kural çerçevesinde, yalnızca sonuncu isim “ve” bağlacıyla ayrılarak yazılır. Birden fazla ismi ya da soyadı olan yazarlarda kısaltma kullanılmaz.
- i. Bunun ötesinde, çeşitli kaynakların kaynakçada nasıl gösterilebileceği aşağıda örneklenmiştir:

Kitap:

Boratav, Korkut (1986) İstanbul ve Anadolu’dan Sınıf Profilleri, Ankara: İmge.

Kitap, birden fazla yazarlı:

Kıray, Mübeccel ve Jan Hinderink (1970) *Social Stratification as an Obstacle to Development: A Study of Four Villages*, New York: Praeger.

Kitap, birinciden sonraki basımlar:

Boratav, Korkut (2010) *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-2007*, 12. Baskı, Ankara: İmge.

Çeviri kitap (gerektiğinde yukarıdaki biçimde baskı sayısı eklenerek):

Foster, William Zebulon (2011) *Üç Enternasyonalin Tarihi*, çev. C. Saday, İstanbul: Yazılama.

Dergiden makale:

Patnaik, Utsa (1979) “Neo-Populism and Marxism: The Chayanovian View of the Agrarian Question and Its Fundamental Fallacy”; *The Journal of Peasant Studies*, 6(49), s. 375-420.

Derleme kitaptan makale:

Boratav, Korkut (1988) “Birlikim Biçimleri ve Tarım”, *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000)* içinde (der. Ş. Pamuk ve Z. Toprak), s. 237-256, Ankara: Yurt.

Derleme kitabın kendisi (gerektiğinde yukarıdaki biçimde baskı sayısı eklenerek):

Pamuk, Şevket ve Zafer Toprak (der.) (1997) *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000)*, Ankara: Yurt.

Kurum tarafından hazırlanmış rapor:

Devlet Planlama Teşkilatı (1963) *1. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967*, Ankara.

Konferansa sunulmuş bildiri:

Güler, Birgül Ayman (2002) "Dünya Bankası Proje Anlaşmaları", 2002 Tarım Haftası: Küreselleşme ve Türkiye Tarımı sempozyumunda sunulan bildiri, 7-8 Ocak 2002, Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara.

Çalışma Metni (Working Paper)

Şenses, Fikret (2007) *Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler*, Ankara: ODTÜ Ekonomik Araştırmalar Merkezi, ERC Working Papers No: 07/05.

Lisansüstü Tez:

Önal, Nevzat Evrim (2007) *1980 Sonrası Devlet Politikalarının Tarımsal Dönüşüme Etkisi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet adresinden makale:

Levidow, Les (2002) "Marketing Higher Education: Neoliberal Strategies and Counter-Strategies", http://oro.open.ac.uk/5069/2/LL_Marketising_HE.pdf, Erişim tarihi: 5 Ocak 2011.